

DOKTOR HONORIS CAUSA
AKADEMII LEONA KOŹMIŃSKIEGO

PROFESOR JERZY DIETL

AKADEMIA
LEONA KOŹMIŃSKIEGO

TYTUŁ

DOKTORA
HONORIS
CAUSA

AKADEMII LEONA KOŹMIŃSKIEGO
DLA PROFESORA

JERZEGO DIETLA

Warszawa, 17 grudnia 2015 r.

Szanowni Państwo,

Uroczyste nadanie tytułu Doktora Honoris Causa Akademii Leona Koźmińskiego Panu Profesorowi Jerzemu Dietlowi to wyjątkowy dzień w historii naszej Uczelni. Włączamy oto do naszego akademickiego grona człowieka, którego postawa życiowa i osiągnięcia naukowe budzą powszechny podziw i szacunek. Honorujemy też przyjaciela, na którego wsparcie Akademia Leona Koźmińskiego zawsze może liczyć, czego już wielokrotnie doświadczyliśmy.

Dzień ten jest wyjątkowy także dlatego, że nadanie tytułu Doktora Honoris Causa odbywa się w naszej Uczelni bardzo rzadko; dotychczas uczyniliśmy to zaledwie trzykrotnie, honorując profesorów Witolda Kieżuna i Hermanna Simona oraz przedsiębiorcę światowego formatu, twórcę IKEA Ingvara Kamprada. Dodanie do listy doktorów honorowych Akademii Leona Koźmińskiego Pana Profesora Jerzego Dietla stanowi piękne dopełnienie tej galerii wybitnych postaci, przedstawicieli europejskiej tradycji nauki, tolerancji, przedsiębiorczości i wyznawanych wartości.

Jesteśmy ciągle dość młodą, rozwijającą się uczelnią, która zabiega o dobrą pozycję na europejskim rynku edukacji biznesowej. Wiemy, że realizacja ambitnych planów wymaga nie tylko doskonałości w dydaktyce, pracowitości i odwagi w nauce, ale też budowania tradycji wokół wartości, które wyznajemy, dzięki którym się wyróżniamy, które pozwalają nam stać się jedną wielką wspólnotą akademicką. Te wartości to: otwartość na naukę, etyczna przedsiębiorczość i oparte na poszanowaniu różnorodności poglądów umiędzynarodowienie. Trudno o lepszego mistrza w praktykowaniu tych wartości niż Pan Profesor Jerzy Dietl, którego osiągnięcia naukowe i społeczne przedstawimy w dalszej części tej publikacji.

Międzynarodowe korzenie rodziny Dietlów na polskiej ziemi wydały nieprzeciętne owoce: profesor Józef Dietl, słynny lekarz i prezydent Krakowa pod koniec XIX wieku, Bronisław Dietl – prezydent Torunia w pierwszej Rzeczypospolitej, profesor Jerzy Dietl, żołnierz AK, doradca „Solidarności”, sercem łodzianin, a przede wszystkim wybitny uczony propagujący ideę przedsiębiorczości, oraz jego syn, profesor fizyki Tomasz Dietl, to tylko wybrane postaci tego wielkiego rodu. Taka historia może napawać dumą, ale nie pychą. Profesor Jerzy Dietl to człowiek serdeczny, skromny, znajdujący czas na ciekawą rozmowę i zawsze niezwykle pomocny. Cieszymy się, że możemy o kimś takim powiedzieć: nasz doktor honorowy.

Serdecznie witam Pana Profesora Jerzego Dietla w akademickiej rodzinie naszej Uczelni!

prof. nadzw. dr hab. Witold T. Bielecki
Rektor

Prof. dr hab. Lechosław Garbarski
Akademia Leona Koźmińskiego

Laudacja promotorska

Jego Magnificencjo,
Panie Prezydencie,
Wysoki Senacie,
Wielce Szanowny Panie Profesorze,
Dostojni Goście, Szanowne Panie, Szanowni Panowie

Społeczność akademicka Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie postanowiła przyjąć do swojego grona Pana Profesora Jerzego Dietla - znakomitego badacza, świetnego dydaktyka, działacza społecznego, opozycjonistę i bojownika o wolność, animatora wielu przedsięwzięć społecznych i gospodarczych, wielkiego przyjaciela tej uczelni.

Czuję się zaszczycony, że mogę dzisiaj wygłosić laudację na Jego cześć. Tradycyjnym obowiązkiem laudatora jest przedstawienie sylwetki Doktoranta, ukazanie istotnych faktów z Jego życiorysu. Spełnię ten obowiązek, uwypuklając najistotniejsze fakty. Uczynię to w porządku wynikającym z wyznawanych przez Profesora wartości (tak jak ja to postrzegam). Te wartości to:

- 1) Atencja dla wiedzy
- 2) Pracowitość
- 3) Mobilność
- 4) Społecznikostwo
- 5) Otwartość i szacunek dla drugiego człowieka
- 6) Etyczność

Wartość nr 1. Atencja dla wiedzy

Pan Profesor Jerzy Dietl urodził się w 1927 roku w Inowrocławiu. Szkołę podstawową ukończył w Poznaniu, szkołę średnią w Ostrowcu Świętokrzyskim, a studia w Akademii Handlowej w Poznaniu. W latach 1947-1967 był kolejno asystentem, adiunktem, docentem w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu. Od 1967 roku pracował na Uniwersytecie Łódzkim, a później także w Wyższej Szkole Biznesu - National Louis University w Nowym Sączu na stanowisku profesora. To najbardziej syntetyczny opis ścieżki kształcenia i uprawianego zawodu. Ale sam Profesor Dietl w jednym z udzielonych wywiadów z właściwym sobie poczuciem humoru stwierdza, że w latach młodości „raczej należało mnie zaganiać do nauki” oraz „nie należałem do cudownych dzieci, które od pierwszej klasy szkoły podstawowej wykazują się genialnością”. A jednak od dzieciństwa wyrastał w atmosferze uwagi dla wiedzy. Kontakty z wujem, znanym socjologiem profesorem Florianem Znanieckim; ojciec - Bronisław był starostą w Galicji, a następnie prezydentem Torunia; matka, która ukończyła dwa fakultety,

co w tamtych czasach było niezwykle rzadkim zjawiskiem, tajne komplety w czasach wojny – wszystko to rozbudzało zainteresowania. I znów warto oddać głos Profesorowi Dietlowi: „W domu rodzinnym były ustalone standardy. Wiadomo było, co to znaczy być przyzwoitym i że praca naukowa to nie był zawód, ale ... styl życia wymagający poświęcenia pewnej części obowiązków rodzinnych...”

Wartość nr 2. Pracowitość

Zewnętrzne uwarunkowania spowodowały, że Jerzy Dietl już w wieku 13 lat musiał zarabiać na życie, podejmując się handlu domokrażnego (sam to określa jako „młodzieńcza prywatna inicjatywa”). Widzę tu pewną analogię z innym Doktorem Honoris Causa ALK - Ingvarem Kampradem (twórca IKEL).

Działalność naukową Profesora Jerzego Dietla dogłębnie analizuje w swojej recenzji profesor Bogdan Gregor. Wyróżnia w niej sześć podstawowych nurtów zainteresowań. Ja chciałbym zwrócić uwagę tylko na dwa obszary - kwestie związane z rynkiem rolnym oraz marketingiem. W pierwszym obszarze przygotował i opublikował 7 znaczących pozycji książkowych. W drugim obszarze powstało szereg kluczowych w Polsce książek o marketingu, m.in. „Marketing. Wybrane zagadnienia” z 1977 roku oraz „Marketing” z 1985 roku. Profesor Dietl był jednym z pierwszych badaczy tej problematyki w Polsce. W swoich pracach zawsze podkreślał ekonomiczne korzenie tych zagadnień i w tym właśnie aspekcie prowadził badania naukowe.

Ogromnie istotne są publikacje nawiązujące do problemów etycznych, a wśród nich m.in. książka „Etyka biznesu”, której był współautorem. Nie sposób także pominąć wielu publikacji związanych z prezentacją doświadczeń polskiej transformacji systemowej oraz kwestii kształcenia menedżerów. Samo wymienianie publikacji Profesora zajęłoby prawdopodobnie wiele godzin, stąd też wspomnę tylko krótką informacją statystyczną. Dorobek naukowo-badawczy liczy ponad 500 pozycji, w tym blisko 40 pozycji zwartych - książek, monografii, podręczników i skryptów. Spośród publikacji Profesora ok. 50 ukazało się za granicą w uznanych czasopiśmie.

Działalność dydaktyczna Pana Profesora rozpoczęła się w 1947 roku. Jak napisał w swojej recenzji profesor Jan Wiktor - „Dydaktyka w wykonaniu Pana Profesora Jerzego Dietla to nauczanie prowadzone z niezwykłą pasją, niepowtarzalnym stylem i zaangażowaniem, oparte na głębokiej twórczo przemyślanej i przetworzonej wiedzy, erudycji, nacechowana niezwykłym, ciepłym stosunkiem do swoich słuchaczy”. Warto także podkreślić szczególne osiągnięcia w obszarze kształcenia kadr naukowych. Profesor był promotorem 29 przewodów doktorskich. Wypromowani przez niego doktorzy często zdobywali kolejne stopnie i tytuły. 12 spośród nich uzyskało stopień doktora habilitowanego, natomiast 7 nadano tytuł profesora. I to jest właśnie miarą intelektualnego wpływu i pełnienia swego rodzaju misji zawodu. Tylko dla dopełnienia ogromnego wysiłku intelektualnego wspomnę o przygotowaniu ok. 70 recenzji rozpraw doktorskich, ok. 50 recenzji dorobku na stopień doktora habilitowanego oraz ok. 20 ocen dorobku naukowego i dydaktycznego w związku z procedurą o nadanie tytułu profesora.

Wartość nr 3. Mobilność

W życiorysie Pana Profesora Dietla można odnaleźć bardzo wiele miejsc, z którymi był związany, m.in.: Inowrocław, Poznań, Ostrowiec Świętokrzyski, Lubliniec, Gliwice, Rosenberg, Blachownia, Warszawa, Nowy Sącz, Lyon, Turku, Rotterdam, Konstantynów Łódzki, Częstochowa, Paryż, Genewa, Strasburg, Pabianice, Haga, Rzym, Bruksela, Tarnów. Kolejność jest losowa. Ale prawdopodobnie każde z tych miejsc wywołuje u Profesora wiele skojarzeń. Nauka w szkole, praca o różnym charakterze (nie tylko praca badacza i nauczyciela akademickiego), obóz koncentracyjny, morderczy wysiłek społeczny. Pewne skojarzenia są miłe, ale inne groźne. Profesorowi Dietlowi przyszło żyć, pracować i działać w bardzo różnych czasach. Dzisiaj wiele rzeczy wygląda o wiele inaczej, często prościej. Obecna generacja młodych ludzi nie doświadczyła, i oby nie doświadczyła tego, co było w pewnych momentach udziałem Pana Profesora. Ale właśnie dlatego warto o tym wspomnieć.

Pan Profesor Jerzy Dietl był wizytującym profesorem oraz prowadził gościnne wykłady w ponad 40 uniwersytetach w Polsce i za granicą. Czy ta duża mobilność była aktem wyboru czy konieczności? Zapewne jednego i drugiego.

Wartość nr 4. Społecznikostwo

Od 1980 roku Profesor Jerzy Dietl należał do „Solidarności”. Był ekspertem i doradcą oraz działaczem opozycyjnym. Był członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie, działał w Komitecie Organizacyjnym tworzącym Kościelną Fundację Rolniczą. Brał udział w rozmowach „Okrągłego Stołu”. W latach 1989-1991 był Senatorem RP, przewodnicząc nadzwyczajnej Komisji Senackiej dla Legislacji Ekonomicznej, będąc zastępcą przewodniczącego Senackiej Komisji Gospodarki Narodowej oraz członkiem Komisji Spraw Zagranicznych. Był członkiem Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów. Wcześniej był członkiem wielu komitetów PAN, ekspertem OECD w Paryżu, delegatem MEN w Komitecie Badań Naukowych. Uczestniczył w Radzie do Spraw Polsko-Amerykańskiej Wymiany Naukowej, Państwowej Komisji Akredytacyjnej, Centralnej Komisji do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, Komisji Akredytacyjnej Stowarzyszenia Edukacji Menedżerskiej „Forum”.

Profesor Dietl był współzałożycielem i prezesem Łódzkiego Towarzystwa Gospodarczego, założycielem i fundatorem Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości w Łodzi, prezesem Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości. W ramach tej ostatniej przewodniczył komitetowi redakcyjnemu bardzo znanej i cenionej serii „Przedsiębiorczość” w PWN.

Wartość nr 5. Otwartość i szacunek dla innego człowieka

Panie Profesorze. Spotkał Pan w swoim życiu wiele wspaniałych osób, autorytety, prawdziwe osobistości świata nauki, polityki, kultury. To wspaniały dar, jaki Panu zaofierowano. Spotkania z takimi osobistościami wzbogacają, inspirują, zmieniają. Ale myślę, że także Pan wpływał na nich, a także na wiele osób, które z kolei miały to szczęście, aby spotkać Pana w swoim życiu. Rozmowy z Panem wzbogacały i inspirowały. A co najważniejsze, mimo braku czasu, Pan miał czas na te spotkania i rozmowy.

Otwartość na ludzi, otwartość na nowe idee, na pozytywistyczne działania to wielka sprawa. Ale nie ma otwartości bez wolności. Okazuje się, że o tę wolność trzeba ciągle dbać, a bardzo często o nią walczyć. Niezależnie od systemu społeczno-politycznego i od czasów, zawsze znajdą się tacy, którzy uważają, że wiedzą lepiej, i pragną urządzić innym życie po swojemu. Pan Profesor Jerzy Dietl bardzo dobrze wie, co to znaczy walczyć o wolność i otwartość, bo czynił to w czasach, w których tej wolności nie było, a do tego trzeba było mieć sporo odwagi, aby taką walkę podejmować.

Ale sama otwartość nie zamyka sprawy. W kontaktach z ludźmi potrzebny jest także szacunek dla drugiego człowieka. Wiem o tym z własnych doświadczeń, ale także od innych, którzy doświadczyli życzliwości Pana Profesora, a ta życzliwość jest właśnie wyrazem szacunku dla innych. W rozmowach z Panem pojawiały się życzliwe rady, a nie proste recepty, a to oznacza wpływanie na innych, ku ich dobru, z ich własnym finalnym wyborem i odpowiedzialnością.

Wartość nr 6. Etyczność

Jak już wcześniej wspomniałem, Pan Profesor Dietl jest współautorem ważnej i bardzo ciekawej książki na temat etyki biznesu. Ale książki książkami, a życie często samo weryfikuje autentyczność wyrażanych poglądów. Wydaje mi się, że Pan Profesor jest wyznawcą dosyć rygorystycznych zasad postępowania, ale sam tych zasad przestrzega i co najważniejsze, choć to niestety nie było zbyt przyjemne dla Profesora, musiał ponosić konsekwencje tych zasad. W 1946 roku, aktywnie działając w Caritas Academica, brał udział w solidarnościowych strajkach Uniwersytetu Jagiellońskiego, czego rezultatem był pobyt w więzieniu. W roku 1969 w wyniku podpisania stanowiska wobec wypadków marcowych, wstrzymano procedurę nadania Mu tytułu profesora nadzwyczajnego i powrócono do sprawy dopiero dwa lata później. W latach 70-tych, pracując już na Uniwersytecie Łódzkim i pełniąc funkcję przewodniczącego Komisji Rekrutacyjnej, zbyt gwałtownie przeciwstawiał się protekcji dzieci prominentnych rodziców, i oczywiście poniósł tego konsekwencje. Z kolei nazbyt częste uczestnictwo w „tajnych seminariach” z szerokim gronem socjologów, ale także „niepokorność” w okresie stanu wojennego zaowocowała zabronieniem prowadzenia zajęć dydaktycznych ze studentami. To tylko kilka faktów z bogatej biografii Pana Profesora Dietla. Ale w tym miejscu chciałbym podkreślić, że we wspomnianych wywiadach nie widać ze strony Pana Profesora choćby cienia rewanżu, odwetu. Swoje działania traktował jako misję, a przekonanie do wyznawanych zasad jako obowiązek, którego zadaniem było przełamywanie stereotypów myślenia, ale także obrona słabszych w myśl etycznych zasad postępowania. A więc etyka nie tylko w słowach, ale przede wszystkim w postępowaniu.

Dzisiejsza uroczystość jest wyrazem uznania i szacunku oraz wkładu Pana Profesora, także we współpracę z ALK. Od lat kierując Fundacją Edukacyjną Przedsiębiorczości, wspiera Pan wielu studentów ALK stypendiami. Po dzień dzisiejszy jest Pan zewnętrznym egzaminatorem Uczelni, uczestnicząc m.in. w prezentacjach końcowych na bardzo wysoko ocenianych w świecie studiach Executive MBA. Uczestniczy Pan aktywnie w pracach Rady Powierniczej Uczelni.

To wielki zaszczyt dla nas przyjąć do swojego grona tak szczególną osobę. Jestem chyba wyrazicielem opinii wielu obecnych i nieobecnych na tej sali osób. Akademia Leona Koźmińskiego składa Panu Profesorowi szczególne podziękowania za wszystko, co Pan zrobił, i daje to, co ma najważniejszego, najdroższego – tytuł Doktora Honoris Causa.

Ad multos annos - Wielu lat życia, Panie Profesorze.

AKADEMIA
LEONA KOŹMIŃSKIEGO

UCHWAŁA Nr 38 – 2015/2016
Senatu Akademii Leona Koźmińskiego
z dnia 19 listopada 2015 r.

w sprawie nadania prof. dr. hab. Jerzemu Dietlowi
tytułu Doktora Honoris Causa Akademii Leona Koźmińskiego

Na podstawie § 12 ust. 4 Statutu Akademii Leona Koźmińskiego Senat uchwała, co następuje:

§ 1.

Senat Akademii Leona Koźmińskiego nadaje prof. dr. hab. Jerzemu Dietlowi tytuł
Doktora Honoris Causa Akademii Leona Koźmińskiego.

§ 2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Senatu
Akademii Leona Koźmińskiego

dr hab. Witold T. Bielecki
Rektor

www.kozminski.edu.pl

ul. Jagiellońska 57/59, 03-301 Warszawa, tel. 22 519 21 00, fax 22 519 23 01, e-mail: akademia@kozminski.edu.pl

Prof. zw. dr hab. Bogdan Gregor
Wydział Zarządzania
Uniwersytet Łódzki

Recenzja
wniosku o nadanie
Profesorowi Jerzemu Dietlowi tytułu Doktora Honoris Causa
Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie

Na wstępie pragnę serdecznie podziękować Władzom Akademii Leona Koźmińskiego za powołanie mojej osoby na recenzenta wniosku o nadanie Prof. dr. hab. Jerzemu Dietlowi tytułu Doktora Honoris Causa. Jest to dla mnie ogromny zaszczyt i honor, co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, Profesor Jerzy Dietl jest wybitnym naukowcem o renomie międzynarodowej, wspaniałym nauczycielem akademickim - wychowawcą wielu pokoleń studentów, aktywnym uczestnikiem zmian społecznych, gospodarczych i politycznych Polski po 1989 r., a co najważniejsze - dobrym człowiekiem, wrażliwym na zło i niesprawiedliwość, pomocnym innym ludziom. Po drugie, postępowanie o nadanie tytułu Doktora Honoris Causa wszczęto w Akademii Leona Koźmińskiego, jednej z najlepszych polskich uczelni, liczącej się na arenie międzynarodowej. Ponadto, ogromnie się cieszę, że mogę uczestniczyć w tym postępowaniu z osobistego powodu. Jestem uczniem, wychowankiem Pana Profesora Jerzego Dietla. Podkreślam to na każdym kroku, czynię to również teraz. Poznałem Pana Profesora dokładnie 52 lata temu, kiedy jako student Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu z zapartym tchem, podobnie jak inni moi koledzy, słuchałem wykładów Profesora z „Analizy rynku”. Cała moja kariera zawodowa jest ściśle związana z osobą Pana Profesora. Pisałem pod Jego opieką pracę magisterską i doktorską. Korzystałem z opieki merytorycznej i życzliwości Pana Profesora podczas pisania pracy habilitacyjnej. Prowadziliśmy razem wiele badań empirycznych. Opublikowałem wspólnie z Profesorem kilkadziesiąt książek, artykułów i przyczynków naukowych. Zastępowałem Profesora w kierowaniu Instytutem i Katedrą. Profesor był dla mnie zawsze wspaniałym, niedosięgalnym Mistrzem, prawdziwym wzorem do naśladowania. To, co osiągnąłem w mojej pracy zawodowej, zawdzięczam przede wszystkim Panu Profesorowi. Mam wielki dług wdzięczności wobec Profesora.

Zrecenzowanie wniosku o nadanie Panu Profesorowi J. Dietlowi tytułu Doktora Honoris Causa nie jest zadaniem prostym. Ogromna aktywność Profesora na wielu polach i towarzyszące temu liczne sukcesy sprawiają, że o Profesorze można pisać w nieskończoność. Ograniczone ramy recenzji zmuszają mnie do skoncentrowania się na wybranych, moim zdaniem, najważniejszych kwestiach związanych przede wszystkim z działalnością naukowo-dydaktyczną Profesora. Jest to zgodne z treścią uzasadnienia wniosku, w którym czytamy m.in.: „Z uwagi na charakter wniosku szczególnej uwadze podlegać powinna działalność naukowa i dydaktyczna Profesora Dietla”.

1. Przebieg kariery zawodowej Prof. dr. hab. Jerzego Dietla

Profesor studiował w Akademii Handlowej w Poznaniu (przemianowanej później na Wyższą Szkołę Ekonomiczną). Dyplom magistra uzyskał w 1950 r., ale już w końcu 1949 r. rozpoczął pracę na uczelni jako asystent w Katedrze Nauki o Przedsiębiorstwie. W 1958 r. Rada Wydziału Handlowo-Towaroznawczego nadała Mu stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych. Trzy lata później habilitował się na Wydziale Handlu Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. W 1962 r. otrzymuje stanowisko docenta w Katedrze Ekonomiki Handlu. W 1965 r. zostaje w tej Katedrze kierownikiem Zakładu Ekonomiki Obrotu Rolniczego. W tym okresie pełni funkcję prodziekana (1962-1964), a następnie dziekana (1964-1967) Wydziału Handlowo-Towaroznawczego. Rok 1967 otwiera kolejny, ważny etap w życiu i karierze zawodowej Profesora - zostaje przeniesiony służbowo na Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego, gdzie obejmuje kierownictwo Katedry Ekonomiki Handlu. W 1971 r. otrzymuje tytuł profesora nadzwyczajnego, a w siedem lat później zwyczajnego. Po zmianach organizacyjnych na uczelni zostaje w 1970 r. dyrektorem Instytutu Handlu, przekształconego w 1972 r. w Instytut Obrotu Towarowego. W jego ramach kierował Zakładem Ekonomiki i Organizacji Handlu, a potem Ekonomiki Handlu Wewnętrznego. Po kolejnej reorganizacji Wydziału pełni funkcję Kierownika Katedry Obrotu Towarowego oraz Zakładu Marketingu i Ekonomiki Konsumpcji. Na bazie tej Katedry powstaje w 1992 r. Katedra Marketingu. Profesor, kończąc wtedy 65 lat, przekazuje kierownictwo swemu następcy, pozostawiając sobie zarządzanie Zakładem Strategii Marketingowych. Profesor J. Dietl należał do głównych inspiratorów powstania, później twórców nowego Wydziału Zarządzania, który został utworzony w 1994 r. na bazie części jednostek organizacyjnych Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego. Od początku do dnia dzisiejszego jego mocnym ogniwem jest zbudowana przez Profesora Katedra Marketingu. Profesor pracował na Wydziale Zarządzania do 2003 r.; od 1997 r., kiedy skończył 70 lat, pracował na 1/3 etatu. Wówczas to objął również stanowisko profesora w Katedrze Marketingu Wyższej Szkoły Biznesu NLU w Nowym Sączu. Od wielu lat ściśle współpracuje z Akademią Leona Koźmińskiego w Warszawie.

2. Kierunki zainteresowań naukowo-badawczych oraz dorobek naukowy Prof. dr. hab. Jerzego Dietla

Profesor należy do grona najwybitniejszych polskich ekonomistów. Jego dorobek naukowy jest imponujący. Jest autorem (w części współautorem) ponad 500 publikacji, w tym ponad 30 opracowań książkowych, oraz ok. 100 artykułów w periodykach zagranicznych. Ważniejsza jednak od liczby publikacji jest ich jakość. Prace Profesora były często poddawane recenzjom, publikowanym w rozmaitych czasopismach. Przedmiotem publikacji były zawsze aktualne i ważne problemy z zakresu ekonomii i zarządzania, niejednokrotnie wybiegające w przyszłość. To, co uważam za szczególnie cenne, to oparcie rozważań na wynikach szeroko zakrojonych badań empirycznych. W gronie współpracowników, zarówno poznańskiego, jak i łódzkiego środowiska naukowego, uchodzi za „tytana” pracy badawczej. Zawsze mówię, iż nie ma dobrej dydaktyki bez rozwoju naukowego, a rozwijanie dydaktyki bez rozwoju nauki następuje poprzez badania. Na dorobek naukowy Profesora składają się również liczne opracowania niepublikowane, w tym głównie raporty z badań, realizowanych m.in. na zlecenie praktyki gospodarczej, ekspertyzy. Działalność naukowo-badawcza Profesora cechuje się

dużym stopniem umiędzynarodowienia. Ścisłe kontakty z uczelniami i konkretnymi naukowcami z zagranicy owocowały wspólnymi badaniami w skali międzynarodowej oraz upowszechnieniem osiągnięć Profesora - dzięki publikacjom - poza granicami naszego kraju.

Zainteresowania naukowo-badawcze Profesora J. Dietla były i są niezwykle rozległe. Przyjmując pewne zawężenia, można wyodrębnić sześć podstawowych nurtów zainteresowań. W układzie chronologicznym można je ująć następująco:

- rynek rolny, łącznie z handlową i produkcyjną obsługą wsi i rolnictwa,
- handel i dystrybucja,
- badania rynkowe i marketingowe,
- marketing i zarządzanie przedsiębiorstwem,
- polityka gospodarcza i zmiany strukturalne w okresie transformacji polskiej gospodarki,
- kształcenie i edukacja dla potrzeb biznesu.

Pierwszy z przedstawionych nurtów jest - moim zdaniem - szczególnie bliski Profesorowi J. Dietlowi. Problematyka ta bowiem była przedmiotem Jego zainteresowań od początku kariery akademickiej do końca lat 90-tych ubiegłego wieku. Z perspektywy czasu mogę stwierdzić, iż jest On w ścisłym gronie najważniejszych autorytetów naukowych z zakresu ekonomiki rolnictwa, rynku rolnego i gospodarki żywnościowej.

Pierwszą znaczącą publikacją Profesora z tej problematyki była praca doktorska pt. „Rynek produktów rolnych”, opublikowana przez PWRiL w 1959 r., stanowiąca syntezę kilkuletnich badań i studiów literaturowych przeprowadzonych za granicą (m.in. na kilku uniwersytetach w RFN). Odbiła się ona szerokim echem w środowisku akademickim, które oceniło ją niezmiernie wysoko. Była to bowiem pierwsza w Polsce zwarta praca, która w sposób kompleksowy przedstawiła zależności ekonomiczne, zachodzące na rynku produktów rolnych. Jeszcze 20-30 lat po jej wydaniu była ona powoływana w literaturze przedmiotu.

W następnych latach Profesor prowadził pogłębione studia nad wybranymi aspektami rynku rolnego (m.in. efektywnością rynku, lokalnym rynkiem produktów rolnych oraz powiązaniem rynku wewnętrznego z rynkiem światowym). Dekada lat 60-tych to również koncentracja badań nad przemianami rolnictwa i jego powiązań z rynkiem w rejonach nowo uprzemysławianych. Ich wyniki opublikowano w kilkunastu artykułach oraz w książce „Handel i rynek w rejonach uprzemysławianych”, wydanej przez KiW w 1970 r. Szczególnym zainteresowaniem Profesora cieszył się rynek płodów ogrodniczych. W efekcie prowadzonych badań powstały liczne publikacje, w tym dwie pozycje książkowe: „Handel targowiskowy płodami ogrodniczymi”, SiB, Warszawa 1972 r., Ser. Rynku Wiejskiego 37, oraz „Rynek płodów ogrodniczych w regionie łódzkim”, Acta Universitatis Lodziensis, Łódź 1975 r. (współautorzy: B. Gregor i G. Adamczyk). Ta ostatnia praca została uhonorowana nagrodą naukową Prezydenta M.Łodzi, pierwszego stopnia.

Osoba Profesora J. Dietla była w latach 60-tych utożsamiana z mającymi wysoką rangę, odbywającymi się corocznie w Poznaniu, konferencjami naukowymi dotyczącymi wybranych problemów rynku

rolnego, organizowanymi przez Sekcję Ekonomiki Obrotu Rolniczego Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN. Profesor był bowiem pomysłodawcą konferencji i bezpośrednim organizatorem pierwszych spotkań.

W latach 70-tych i 80-tych Profesor włączył się aktywnie wraz z Zespołem do badań centralnie sterowanych. Będąc koordynatorem II stopnia problemu węzłowego „Podstawy przestrzennego zagospodarowania kraju”, kierował badaniami dotyczącymi wpływu konsumpcyjnej i produkcyjnej obsługi na przestrzenną strukturę rolnictwa. M.in. przeprowadzono obszerne studia ankietowe na próbie 5 tys. gospodarstw wiejskich, usytuowanych w różnych rejonach kraju. Syntezę całości rezultatów badań opublikowano w pracy „Wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na strukturę przestrzenną rolnictwa w Polsce”, pod red. J. Dietla i B. Gregora, wydanej przez PWN w 1978 r. W tym samym okresie Profesor koordynował szeroko zakrojone badania empiryczne nad usługami produkcyjnymi dla rolnictwa w woj. opolskim. W ciągu sześcioletnich studiów objęto ankietującą ponad 2800 gospodarstw rolnych (z terenu 7 powiatów). Wyniki badań upowszechniono w kilku publikacjach, w tym w książce „Usługi produkcyjne dla rolnictwa na przykładzie woj. opolskiego”, Instytut Śląski, Opole 1977 r. (współautor B. Gregor). Po kilkuletniej przerwie, Profesor powrócił do badań empirycznych wśród gospodarstw rolnych. W latach 1983-1984 zrealizowano obszerne studia dotyczące procesów dostosowawczych indywidualnych gospodarstw rolnych w ekonomice niedoborów. Objęły one 1362 gospodarstwa rolne z województw: bydgoskiego, siedleckiego i skierniewickiego. Rezultaty badań wzbudziły duże zainteresowanie środowiska naukowego. Były one prezentowane m.in. wśród członków Komitetu Ekonomiki Rolnictwa oraz na seminarium w Instytucie Nauk Ekonomicznych PAN. Pełne wyniki studiów opublikowano w książce „Związki indywidualnych gospodarstw rolnych z otoczeniem rynkowym i instytucjonalnym (wyniki badań empirycznych)”, Wydawnictwo UŁ, Łódź 1985 r. (współautor B. Gregor).

Badania procesów dostosowawczych indywidualnych gospodarstw rolnych w gospodarce centralnie planowanej zostały w 1986 r. włączone do problemu centralnie sterowanego 10.08 „Teoretyczne problemy zmian systemowych” (koordynator: Instytut Nauk Ekonomicznych PAN), w ramach grupy tematycznej „Ekonomiczne mechanizmy funkcjonowania gospodarki”. Praca końcowa, podsumowująca rezultaty badań z lat 1985-1989, zrealizowanych na próbie ponad 4100 gospodarstw, z 16 gmin kraju, została wydana pt. „Wpływ otoczenia rynkowego i instytucjonalnego na zachowania indywidualnych rolników” (współautor B. Gregor), w 1991 r. w ramach „Studiów i Materiałów Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN”, z. 31.

W II połowie lat 80-tych Profesor (wraz z Zespołem) prowadził jeszcze dwa duże projekty badawcze. Pierwszy z nich był realizowany w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych 09.3 „Przemiany w społecznościach ziem zachodnich i północnych”. Badaniem objęto 310 gospodarstw rolnych z gminy Głogówek (woj. opolskie), a jego wyniki spopularyzowano w książce „Uwarunkowania oraz zróżnicowanie postaw produkcyjnych i konsumpcyjnych rolników na ziemiach zachodnich”, Instytut Śląski, Opole 1989 r. (współautor B. Gregor). Drugi projekt został włączony do Resortowego Programu Badań Rozwojowych nr 21 „Urządzenie rolniczej przestrzeni produkcyjnej”. W badaniu uwzględniono 782 indywidualne gospodarstwa rolne z terenu całego kraju, a jego rezultaty opublikowano m.in. w pracy „Warunki życia i pracy ludności rolniczej a zmiany w strukturze agrarnej”

(współautorzy B. Gregor, A. Kopias), wydanej w 1989 r. przez Akademię Rolniczą we Wrocławiu. W ramach omawianego nurtu tematycznego Profesor prowadził - w latach 90-tych - rozważania nad zdolnościami dostosowawczymi polskiego rolnictwa w nowych warunkach gospodarowania oraz polityką rolną w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej.

Drugi nurt zainteresowań dotyczy handlu i dystrybucji. Problematyka handlu była przedmiotem analiz już od początku lat 60-tych. Uwaga Profesora koncentrowała się wówczas na roli handlu jako działu gospodarki w procesie rozwoju gospodarczego. Opublikował z tego zakresu wiele cennych artykułów w czasopiśmie krajowym. Jest również autorem części pracy pt. „Ekonomika handlu”, pod red. Z. Zakrzewskiego, PWN, Warszawa-Poznań 1964 (wyd. II - 1965 r.), będącej podstawowym podręcznikiem we wszystkich uczelniach ekonomicznych kraju. Studia nad handlem były prowadzone z różnych punktów widzenia i w różnych przekrojach. Szczególnie cenne były badania przestrzenne (regionalne) handlu. Powstało wiele prac Profesora, charakteryzujących handel na różnych obszarach, w kontekście oceny jego stanu oraz perspektyw rozwojowych (m.in. książki „Rozwój handlu w Poznaniu i powiatach wschodnich woj. poznańskiego”, WSE, Poznań 1966; „Kierunki rozwoju handlu wiejskiego w Wielkopolsce”, WSE, Poznań 1968; „Handel i rzemiosło”, [w:] „Łódzkie. Rozwój województwa w Polsce Ludowej”, PWN, Warszawa 1970). Ważne miejsce w dorobku naukowym Profesora zajmują badania nad handlem i usługami (głównie bytowymi) w rejonach nowo uprzemysławianych. Ich wyniki opublikowano w kilkunastu artykułach oraz we wspomnianej już książce „Handel i rynek w rejonach uprzemysławianych”.

W pierwszej połowie lat 70-tych Profesor był koordynatorem grupy tematycznej 07. „Funkcje gastronomii, jej postęp ekonomiczny i organizacyjno-techniczny oraz kierunki rozwoju”, w ramach problemu węzłowego 09.5.1. „Funkcjonowanie, organizacja i kierunki rozwoju handlu wewnętrznego w Polsce”. Na podstawie rezultatów obszernych badań empirycznych powstały liczne publikacje, w tym m.in. praca „Efektywność oraz kierunki usprawniania i rozwoju gastronomii”, pod red. J. Dietla, PWE, Warszawa 1974. W późniejszym okresie, szczególnie w latach 80-tych Profesor J. Dietl zaczął poświęcać dużo czasu badaniom nad systemem dystrybucji. Na podkreślenie zasługują realizowane międzynarodowe studia porównawcze, których wyniki zaprezentował w referatach wygłaszanych na międzynarodowych konferencjach naukowych oraz w artykułach opublikowanych w kraju i za granicą. Pragnę zwrócić szczególną uwagę na dwa artykuły, które ukazały się w renomowanych czasopiśmie międzynarodowych: „Distribution in Central-Planned and Market-Oriented Economy”, „Journal and Global Marketing” 1988, nr 4; „Trade in Poland and the FRG-Comparative Approach (Initial, Finding, Research)”, „Journal of Business Research” 1988, nr 2 (współautor K. Iwińska-Knop).

Ukoronowaniem dociekań naukowych Profesora w ramach omawianego nurtu badawczego jest książka „Handel we współczesnej gospodarce”, PWE, Warszawa 1991 r. Została ona wysoko oceniona przez środowisko naukowe. Jest bowiem pracą oryginalną, o dużych walorach poznawczych i pragmatycznych. Podejmuje wyzwania dla handlu wynikające z transformacji gospodarki pozarynkowej na rynkową. Książka została oparta na olbrzymim materiale faktograficznym. Poza źródłami wtórnymi Profesor zawarł w niej kilkadziesiątletnie doświadczenia badacza i obserwatora oraz wyniki studiów

empirycznych prowadzonych w kraju i za granicą. O jej aktualności i przydatności świadczy fakt, iż cały nakład został szybko wyczerpany.

Badania rynkowe i marketingowe są kolejnym kierunkiem zainteresowań naukowych Profesora J. Dietla. Ten nurt rozważań można przypisać głównie do lat 60-tych i 70-tych. Zaraz po doktoracie Profesor zajął się problematyką badań rynku, w tym głównie badań popytu konsumpcyjnego. W tym nurcie mieści się wysoko oceniona praca habilitacyjna „Zastosowanie badań popytu konsumpcyjnego w handlu”, opublikowana przez IHW w 1961 r. W następnych latach ukazuje się szereg artykułów Profesora poświęconych m.in. badaniu popytu ludności wielkomięskiej, zróżnicowaniu metodycznym badań popytu w zależności od rodzaju dobra, możliwościom wykorzystania techniki ankietowej w badaniach rynkowych. W 1965 r. ukazał się skrypt „Metody analizy rynku” (współautor Z. Gługiewicz). Był to jeden z pierwszych w Polsce skryptów dla studiowania tej problematyki. W latach 1974-1976 Profesor uczestniczył w pracach międzynarodowego zespołu autorów, grupującego naukowców z Polski, Czechosłowacji i Węgier, który podjął się zadania przygotowania i opublikowania wspólnej książki poświęconej badaniom rynku dla potrzeb handlu detalicznego. Książka została wydana w 3 językach (polskim, węgierskim i słowackim). W Polsce ukazała się pod tytułem „Badania rynku w przedsiębiorstwach handlu detalicznego”, IHWiU, Warszawa 1977 r. (Profesor wspólnie z B. Gregorem był autorem rozdz. I i III). W tym samym czasie ukazał się kolejny skrypt pt. „Badania marketingowe”, PTE, Łódź 1976 r. (współautor B. Gregor).

Druga połowa lat 70-tych, to aktywny udział Profesora w międzynarodowych konferencjach, m.in. organizowanych przez ESOMAR, konferencjach i sympozjach naukowych poświęconych badaniom marketingowym. Wygłasza tam często kluczowe referaty, które są później publikowane. W 1977 r. ukazuje się w „European Research” nr 5 artykuł Profesora „Marketing Research in a Centrally Planned Economy”. Również w kraju pojawia się kilka cennych publikacji, m.in. w czasopismach „Handel na Świecie”, „Roczniki IHWiU”.

Kolejnym, niezmiernie ważnym, nurtem zainteresowań Profesora jest problematyka marketingu i zarządzania przedsiębiorstwem. Profesor był jednym z pierwszych w Polsce propagatorów myśli marketingowej. Do chwili obecnej należy do wąskiego grona osób cieszących się międzynarodowym autorytetem w tym zakresie. Zainteresowanie Profesora marketingiem datuje się od początku lat 70-tych. Wówczas pojawiają się pierwsze jego publikacje na ten temat. Wyjaśnia w nich istotę marketingu, podstawowe zasady oraz możliwości zastosowania marketingu w gospodarce socjalistycznej. Przygotowuje materiały szkoleniowe i wraz z grupą współpracowników prowadzi edukację na rzecz praktyki gospodarczej. W drugiej połowie lat 70-tych koordynuje i realizuje badania w grupie tematycznej 06. „Marketing w działalności przedsiębiorstw pracujących dla potrzeb rynku”, w ramach problemu węzłowego 13.2. „Rynek dóbr konsumpcyjnych i usług w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego Polski”. Przygotowany przez Profesora raport końcowy z badań opublikowano w pracy „Uwarunkowania działań marketingowych”, Biblioteka IHWiU 1981, z. 236.

Kilka lat wcześniej, bo w 1977 r., pojawia się na rynku książka „Marketing. Wybrane zagadnienia”, wydana przez PWE. Była to wówczas jedna z pierwszych prac zwartych, dotyczących marketingu. Wzbudziła wielkie zainteresowanie, nie tylko wśród przedstawicieli nauki, ale również ze strony praktyków. Jej

nakład rozchodzi się bardzo szybko. W 1981 r. ukazuje się jej II wydanie (zmienione), a 4 lata później - III wydanie (zmienione i rozszerzone). W tym też czasie Profesor - na bazie problematyki marketingu - nawiązuje liczne kontakty międzynarodowe. Odwiedza wiele uczelni zachodnich, prowadzi wykłady i seminaria. Bierze udział w konferencjach międzynarodowych, prezentując referaty. Publikuje za granicą co najmniej kilkanaście artykułów, wszystkie w j. angielskim, poświęconych m.in. roli marketingu w gospodarce centralnie planowanej, warunkom zastosowania marketingu przez przedsiębiorstwo w gospodarce socjalistycznej, zachowaniom nabywcy w gospodarce niedoborów. Profesor również w ostatnich latach wnosi twórczy wkład do problematyki marketingu. Niezmiernie ciekawe i inspirujące do przemyśleń są publikacje dotyczące wyzwań, przed jakimi stoi marketing w zmieniającym się szybko otoczeniu. Publikuje pracę „Zarządzanie marketingowe”, wydaną przez Wyższą Szkołę Biznesu w Nowym Sączu, będącą ciekawym podręcznikiem.

Głębokie przeobrażenia społeczno-gospodarcze, zapoczątkowane w 1989 r., skierowały zainteresowania Profesora także na kwestie polityki gospodarczej i zmian strukturalnych w warunkach przechodzenia z regulacji pozarynkowej do rynkowej. W sferze badawczej koncentruje się na procesach dostosowawczych podmiotów rynkowych w okresie transformacji. Poza wspomnianymi już wcześniej badaniami wśród gospodarstw rolnych, podejmuje – wraz z Zespołem – szczegółowe studia na grupie przedsiębiorstw, reprezentujących różne branże i ogniwa rynku. Pozwoliły one na identyfikację postaw kierownictwa wobec zmian zachodzących w otoczeniu oraz zdolności dostosowawczych przedsiębiorstw. Przemyslenia Profesora, oparte na wynikach prowadzonych badań, są prezentowane w referatach wygłaszanych na konferencjach międzynarodowych oraz w artykułach publikowanych głównie za granicą (m.in. w tak wysoko cenionych czasopiśmie, jak „Journal of Business Research”, „European Advances in Consumer Research”). We wszystkich tych pracach Profesor reprezentuje nurt liberalny myśli ekonomiczno-społecznej.

W połowie lat 90-tych Profesor podjął bardzo wyraźny wątek związany z kreowaniem gospodarki rynkowej. Jest nim etyka biznesu. Działalność gospodarcza jest postrzegana na ogół z perspektywy sukcesu ekonomicznego lub szerszej – prakseologicznego. Aktywność gospodarcza musi być ponadto wartościowana z perspektywy etycznej. Kwestii tej Profesor poświęcił kilka artykułów. Jest również organizatorem konferencji poświęconej etyce biznesu, która odbyła się jesienią 1994 r. Było to pierwsze spotkanie badaczy oraz wykładowców etyki biznesu niemal z wszystkich uczelni w Polsce. Pokłosiem tej konferencji jest książka „Etyka biznesu”, pod red. J. Dietla i W. Gasparskiego, wydana przez PWN w 1997 r.

Ostatni z wyodrębnionych nurtów zainteresowań Profesora dotyczy problematyki kształcenia i edukacji dla potrzeb biznesu. Niemały wpływ na to miało powołanie do życia w 1991 r. Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości w Łodzi. Jednym z głównych jej twórców i pierwszym prezesem Zarządu został Profesor J. Dietl. Znaczenie edukacji menedżerskiej jest pochodną rosnącego zapotrzebowania ze strony przedsiębiorstw na wysoko kwalifikowaną kadrę, mającą sprostać wymogom zarządzania w warunkach nasilającej się konkurencji. Fundacja zorganizowała liczne konferencje naukowe, poświęcone m.in. studiom na poziomie BA, osiągnięciom i perspektywom szkół biznesu, internacjonalizacji studiów zarządzania, studiom MBA, studiom ekonomicznym w kontekście oczekiwań rynku pracy. Materiały z każdej konferencji zostały opublikowane.

Profesor jest autorem ok. 40 publikacji poświęconych tej problematyce. Niemal połowa z nich ukazała się w językach obcych (głównie angielskim). Na uwagę zasługuje opracowany i opublikowany w języku francuskim i angielskim raport (wydany przez OECD) o edukacji i szkolnictwie w Polsce. Jest to pierwsze tego rodzaju studium, opracowane na zlecenie OECD i dyskutowane na jego forum. Raport nie ogranicza się do przedstawienia bogatego materiału statystycznego i jego interpretacji. Profesor przedstawia w nim własny pogląd i wyniki swoich badań. Szczególnie ciekawe są rozważania nad efektami pomocy zagranicznej w sferze edukacji oraz dywagacje odnoszące się do warunków rozwijania przedsiębiorczości w Polsce.

Przedstawione, z konieczności wybiórczo, działania Prof. dr. hab. J. Dietla na niwie naukowej będą ogromny szacunek. Zaangażowanie w prace naukowo-badawcze oraz osiągnięcia naukowe Profesora dowodzą, że mamy do czynienia z osobą, która wniosła wielki wkład w rozwój nauk ekonomicznych. Było to możliwe dzięki rozległej wiedzy Profesora, gruntownemu wykształceniu ekonomicznemu, umiejętności logicznego i syntetycznego myślenia, znakomitemu przygotowaniu metodycznemu (co ma duże znaczenie przy projektowaniu i realizacji badań empirycznych) oraz rzadko spotykanej pracowitości. Sprawą godną podkreślenia jest także umiejętność budowania zespołów badawczych oraz współpracy z członkami zespołu. Nie będzie przesady w stwierdzeniu, że z bardzo przeciętnej - w sensie poziomu naukowego - Katedry Ekonomiki Handlu UŁ z końca lat 60-tych Profesor stworzył w ciągu 25 lat silną jednostkę, o wymiernych osiągnięciach naukowych, liczącą się w środowisku akademickim w skali kraju. Można nawet powiedzieć, że zbudował podwaliny „łódzkiej szkoły marketingu”. O pozycji naukowej samego Profesora świadczy również Jego przynależność do łączących się komitetów i stowarzyszeń naukowych w kraju i za granicą. Był członkiem międzynarodowych stowarzyszeń naukowych, takich jak: European Society for Opinion and Marketing Research (1970 - 1981), European Marketing Academy (1980 - 1986), European Economic Association (1986 - 1989). W kraju był m.in. członkiem: Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN (1962 - 1989, 1996 - 1999), Komitetu Badań Rejonów Przemysłowych PAN (1968 - 1991), Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN (1976 - 1981), Komitetu Nauk o Zarządzaniu PAN (1996 - 1999), Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN (1991 - 1996, 1999 - 2002), Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych (1997 - 1999). Uczestniczył również w pracach rad naukowych kilku instytutów. Był członkiem komitetów redakcyjnych licznych periodyków i wydawnictw książkowych polskich i zagranicznych. Profesor jest więc niekwestionowanym autorytetem naukowym nie tylko w kraju, ale i w skali międzynarodowej. Ukoronowaniem tego był m.in. przyznany Profesorowi w maju 1997 r. tytuł Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Jean Moulin Lyon III we Francji.

3. Kształcenie młodej kadry naukowej

Zadaniem każdego profesora jest kształcenie młodej kadry naukowej. Dorobek Profesora pod tym względem jest tak samo imponujący jak na innych polach działalności. Profesor wypromował 29 doktorów, których prawie wszystkie dysertacje zostały opublikowane. Część z nich – to dzisiaj profesorowie tytularni. Jest recenzentem ponad 70 prac doktorskich. Przygotował ponad 50 recenzji dorobku na stopień dr. hab. i ponad 20 ocen dorobku w związku z procedurą nadania tytułu profesora.

Był recenzentem wniosku w sprawie nadania tytułu Doktora Honoris Causa Lady Margaret Thatcher przez Akademię Ekonomiczną w Poznaniu i recenzentem takiego samego wniosku w przypadku Philipa Kotlera (Akademia Ekonomiczna w Krakowie).

4. Działalność dydaktyczna

Cała kariera zawodowa Profesora J. Dietla była ściśle związana z działalnością dydaktyczną. Profesor, będąc „tytanem” pracy naukowej, nigdy nie zaniedbywał obowiązków dydaktycznych. Sam często wracam myślą do czasów studenckich, kiedy z uwagą słuchałem wykładów Profesora. Sala była zawsze pełna. Profesor potrafił w sposób zajmujący przekazywać wiedzę i co ważne, cały czas utrzymywał bezpośredni kontakt ze studentami. Jego wykład nigdy nie był monologiem, umiejętnie włączał studentów do dyskusji. Studentów traktował zawsze podmiotowo. Cieszył się wśród studentów dużym autorytetem i nieskrywaną sympatią. Profesor jest wychowawcą kilku pokoleń studentów. Wypromował w sumie ponad 300 magistrów. Profesor wspierał studencki ruch naukowy. Stwarzał zawsze korzystne warunki dla działalności studenckiego koła naukowego usytuowanego przy Katedrze. Odwiedzał studentów podczas letnich obozów naukowych. Profesor to także twórca eksperymentu „Kształcenie poprzez udział w badaniach”, realizowanego w latach 80-tych i na początku lat 90-tych. W miejsce wcześniejszych praktyk kursowych, najczęściej mało wówczas efektywnych dla studentów, wprowadził obozy badawcze. Studenci byli włączani do pełnego cyklu badań, uczestnicząc aktywnie w każdej ich fazie (począwszy od formułowania problemu badawczego, celu badania oraz hipotez badawczych, aż do opracowania raportu z badań). Wg opinii studentów była to wysoce efektywna forma kształcenia. Idea, założenia i ocena eksperymentu (w świetle opinii studentów) zostały zaprezentowane w referacie na Zjeździe Katedr Handlu, Marketingu i Konsumpcji. Wzbudził on ogromne zainteresowanie w całym środowisku akademickim. Profesor był zawsze blisko studentów. Ogromnym ciosem musiało być zatem odsunięcie Go od prowadzenia zajęć w stanie wojennym oraz zakaz kontaktów ze studentami.

Profesor ma ogromny wkład w reformowanie studiów ekonomicznych. Był jednym z pierwszych, którzy bardzo krytycznie oceniali branżowe nachylenie studiów. Wypowiadał się za studiami profilowanymi funkcjonalnie. Dzięki staraniom i uporowi Profesora, Uniwersytet Łódzki był pierwszą uczelnią w kraju, gdzie w miejsce przedmiotu kierunkowego „Ekonomika i organizacja obrotu towarowego i usług” wprowadzono – za zgodą Ministerstwa – przedmiot „Marketing z elementami teorii przedsiębiorstwa”. Profesor był inicjatorem dostosowywania programu studiów na kierunku „Zarządzanie i Marketing” do standardów zachodnich. Aktywnie uczestniczył w powołaniu i opracowaniu programu studiów MBA na Wydziale Zarządzania (partner amerykański – Uniwersytet Maryland), a także Polsko-Francuskich Studiów Zarządzania.

Profesor jest autorem – o czym już wcześniej wspomniano – podręczników akademickich i skryptów z zakresu marketingu, badań marketingowych i analizy rynku. Stanowiły one także pomoc dydaktyczną dla studentów innych uczelni. Na szczególną uwagę zasługuje działalność dydaktyczna za granicą. Profesor prowadził wykłady i seminaria na ponad 40 uniwersytetach i innych wyższych

uczelniah zagranicznych (m.in. w Danii, Finlandii, Francji, Holandii, Hong-Kongu, Kanadzie, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Malezji, Szwecji, USA).

Profesor był członkiem Państwowej Komisji Akredytacyjnej (2001 - 2005), członkiem Społecznej Komisji Akredytacyjnej Stowarzyszenia Edukacji Menedżerskiej „Forum” (od 1995 r.), członkiem Komisji Akredytacyjnej MEN dla wyższych studiów zawodowych (1995 - 1999), ekspertem w sprawach edukacji przy OECD w Paryżu (1991 - 1992).

5. Działalność w sferze społecznej i politycznej

Godna odnotowania jest aktywna postawa Profesora na niwie społecznej i politycznej. Nigdy nie był obojętny na zjawiska i procesy zachodzące w otaczającej nas rzeczywistości. Ograniczę się tylko do wybranych aktywności Profesora na tym polu w latach 80-tych i na początku lat 90-tych. Wtedy bowiem miało miejsce apogeum zaangażowania Profesora w sprawy decydujące o nowym obliczu kraju. W latach 1980 - 1995 był aktywnym działaczem „Solidarności”, m.in. ekspertem i doradcą w rejonie bydgoskim, warszawskim i łódzkim. Współpracował także z Solidarnością Rolników Indywidualnych. W latach 1982 - 1989 był w Komitecie Organizacyjnym Fundacji Rolniczej, powołanym przez Prymasa Polski; negocjował ze stroną rządową sprawę utworzenia Fundacji. W 1990 r. został członkiem Komitetu Kościelnego Rolnictwa, a w 1991 r. członkiem Rady Naczelnej Fundacji Kościelnej. W latach 1988 - 1991 był jednym z założycieli, a później prezesem Łódzkiego Towarzystwa Gospodarczego. W 1988 r. Lech Wałęsa powołuje Profesora J. Dietla do Komitetu Obywatelskiego. Brał udział w pracach przygotowawczych Okrągłego Stołu, a następnie w jego obradach jako członek Podzespołu Rolniczego. Był założycielem i fundatorem – o czym już wspomniałem – Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości (1990 r.), a także przewodniczącym jej Rady. Rok później został powołany na prezesa Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości. Szczególnie ważną datą dla Profesora jest dzień 4 czerwca 1989 r. Wówczas zostaje wybrany na Senatora RP. Podczas trwania kadencji Senatu (1989 - 1991) był przewodniczącym Nadzwyczajnej Komisji Senackiej dla Legislacji Ekonomicznej, wiceprzewodniczącym Senackiej Komisji Gospodarki Narodowej oraz członkiem Senackiej Komisji Spraw Zagranicznych. Reprezentował Senat w wielu negocjacjach i na konferencjach, głównie o charakterze międzynarodowym. Wygłaszał referaty m.in. w Komisji Europejskiej w Genewie oraz w Parlamencie Europejskim w Strasburgu. W latach 1990 - 1992 był członkiem Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów, a w roku 1992 r. zostaje członkiem Rady Gospodarczej przy Premierze RP.

6. Konkluzja

Kariera zawodowa Profesora J. Dietla oraz Jego osiągnięcia jako nauczyciela akademickiego muszą budzić niekłamany podziw i szacunek. Imponujące są osiągnięcia naukowo-badawcze, które sytuują Profesora w gronie wybitnych badaczy w zakresie ekonomii i zarządzania. Może być wzorem naukowca dla nas wszystkich, w tym także młodego pokolenia pracowników akademickich. Jest znakomitym dydaktykiem. Wykształcił kilka pokoleń absolwentów. Zawsze był społecznikiem. Najważniejsze jest to, że był i jest po prostu dobrym człowiekiem. Biorąc to wszystko pod uwagę, dodatkowo również ściśle

relacje Profesora z Akademią Leona Koźmińskiego, uważam, że wniosek o nadanie Prof. dr hab. Jerzemu Dietlowi tytułu Doktora Honoris Causa Akademii Leona Koźmińskiego jest w pełni zasadny. Tym samym ta znamienita polska Uczelnia zyska nowego, wspaniałego członka społeczności akademickiej.

Jan W. Wiktor
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**Opinia dorobku Pana Profesora Jerzego Dietla
sporządzona w postępowaniu o nadanie tytułu Doktora Honoris Causa
Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie**

Przygotowanie opinii - będę używać tego terminu w znaczeniu równoważnym ustawowemu terminowi recenzji - wobec dorobku Pana Prof. zw. dr. hab. Jerzego Dietla - Osoby wyróżnianej tytułem Doktora Honoris Causa - jest dla mnie wielkim zaszczytem i wyróżnieniem. Dziękuję Senatowi Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie - znakomitej Uczelni europejskiej za powierzenie mi tej znaczącej funkcji, dziękuję przede wszystkim za tę inicjatywę, ze wszelkich miar godną pełnego poparcia.

Przedstawienie opinii stanowi zarazem poważne wyzwanie - jak bowiem na kilku stronach przedstawić sylwetkę wybitnego Uczzonego, nauczyciela, badacza, człowieka czynu, społecznika i polityka. Treści charakteryzujących każdą z płaszczyzn aktywności Pana Profesora Jerzego Dietla starcza bowiem na niejedną karierę pracownika wyższej uczelni. Jest mi jednak o tyle łatwiej, iż Pan Profesor jest jednym z filarów nauki o marketingu, jest osobą powszechnie znaną, darzoną wielkim szacunkiem i rzeczywistym autorytetem. Jest człowiekiem wielkiego charakteru, rozległych horyzontów intelektualnych, dobroci serca, człowiekiem wielkiego formatu.

Prawo i tradycja środowiska naukowego wymagają od doktoratu „oryginalnego rozwiązania określonego problemu naukowego”. Przedmiotem oceny doktoratu jest zazwyczaj określona praca, publikacja dowodząca spełnienia przez doktoranta określonych wymogów merytorycznych i metodycznych. Jak ocenić pracę stanowiącą podstawę doktoratu szczególnego rodzaju - doktoratu honorowego, liczoną nie w stronach tekstu, ale w 65 latach aktywnego, twórczego, naukowego życia Profesora Jerzego Dietla?

Syntetyczną analizę naukowej drogi życia, osiągnięć naukowych, organizacyjnych, wychowawczych Pana Profesora J. Dietla, tych wszystkich dokonań, które charakteryzują i wyrażają powinności pracownika nauki przedstawia laudacja promotorska Profesora Lechosława Garbarskiego. Proszę pozwolić, iż w tym miejscu - wczytując się w dorobek, spis osiągnięć podkreślę kilka najważniejszych cech tożsamości Pana Profesora Jerzego Dietla, istotnych dla potrzeb postępowania o nadanie godności Doktora Honoris Causa.

Jerzy Dietl urodził się 28 kwietnia 1927 roku w Inowrocławiu. Jest stryjecznym prawnukiem profesora Józefa Dietla, profesora medycyny i balneologii, wielce zasłużonego prezydenta miasta Krakowa. Ojciec - Bronisław był starostą w Galicji, a następnie prezydentem Torunia. Matka, z domu Znanińska, była kuzynką wybitnego polskiego uczonego - socjologa, profesora Floriana Znanińskiego. W takiej właśnie atmosferze domu rodzinnego, atmosferze szacunku dla wiedzy, nauki i kultury wzrastał Jerzy Dietl.

W czasie wojny J. Dietl uzyskał maturę na tajnych kompletach w Ostrowcu Świętokrzyskim, był żołnierzem AK, jeden rok spędził w więzieniu i obozie. Po wojnie rozpoczął studia w Akademii Handlowej (późniejszej WSE, AE, a obecnie UE) w Poznaniu, gdzie uzyskał magisterium w roku 1950 i tu, nawet rok wcześniej, podjął asystenturę. Uczelnia poznańska była jedną z trzech uczelni Profesora. Tutaj też w 1958 roku uzyskał doktorat na podstawie rozprawy pt. „Rynek produktów rolnych”. W trzy lata później dr J. Dietl habilitował się w SGPiS w Warszawie na podstawie rozprawy „Zastosowanie badań popytu konsumpcyjnego w handlu”. W WSE w Poznaniu J. Dietl był kierownikiem Katedry Ekonomiki, prodziekanem i dziekanem Wydziału Handlowo-Towaroznawczego. W roku 1967 Profesor został służbowo przeniesiony do Łodzi, na Uniwersytet Łódzki - na drugą spośród trzech „swoich” uczelni. Tutaj też w roku 1971 otrzymuje „zaległy” - z uwagi na reperkusje polityczne Marca'68 - tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 7 lat później - profesora zwyczajnego. W Łodzi Profesor jest kierownikiem Katedry, dyrektorem Instytutu Handlu-Obrotu Towarowego. Jest inicjatorem zasadniczych przekształceń strukturalnych w szkolnictwie wyższym po odzyskaniu przez nasz kraj suwerenności i rozpoczęciu procesu transformacji systemowej w 1989 r. Z inicjatywy Profesora powstaje Wydział Zarządzania, którego mocną jednostką jest Katedra Marketingu - centrum znaczącej w Polsce łódzkiej szkoły marketingu, stworzonej i twórczo rozwijanej przez Profesora i Jego Zespół. W łódzkiej Uniwersytecie Profesor pracuje do czasu „przejścia” na emeryturę. Przejście to jest jednak nietypowe i pozorne - jest bowiem połączone z podjęciem pracy w trzeciej „swojej” Uczelni - Wyższej Szkole Biznesu NLU w Nowym Sączu. Pracę w Uczelni sądeckiej (lata 1998 - 2011) łączy Profesor z dalszą, rozległą działalnością - piastowaniem funkcji prezesa Zarządu Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości w Łodzi, Fundacji, którą śmiało można określić mianem „dziecka” Profesora, a która odegrała i odgrywa nadal doniosłą rolę w krzewieniu nowoczesnych, światowych standardów wiedzy ekonomicznej i biznesowej, rozwoju przedsiębiorczości i edukacji ekonomicznej.

Profesor Jerzy Dietl przez cały okres swojej twórczej pracy był bardzo aktywny na arenie międzynarodowej. Był stypendystą, a następnie wykładowcą i ekspertem w wielu - ponad 40 uczelniach i instytutach naukowo-badawczych na całym świecie - w Hadze, Paryżu, Brukseli, Rzymie, Turku, w ośrodkach w USA, Kanadzie, Hong Kongu, Malezji - by wymienić tylko niektóre. Profesor brał aktywny udział w licznych konferencjach naukowych, sympozjach, seminariach i kongresach. Był członkiem wielu europejskich i światowych stowarzyszeń i organizacji naukowych. Zaangażowanie Profesora na arenie międzynarodowej jest imponujące i budzące szczery podziw i uznanie. Za swoje osiągnięcia Pan Profesor otrzymał w 1977 r. najwyższe wyróżnienie w świecie akademickim - tytuł Doktora Honoris Causa uniwersytetu Jean Moulin Lyon III we Francji.

Profesor Jerzy Dietl był i jest nadal osobą bardzo aktywną w życiu społecznym i politycznym. Zawsze w sposób zdecydowany akcentował swoje poglądy polityczne, normy i standardy postępowania w sferze publicznej i naukowej. Za to właśnie przez kilka lat wstrzymywano Mu tytuł profesora, przez to - po stanie wojennym - zakazano Profesorowi pracy z młodzieżą, pozbawiając prawa prowadzenia wykładów i seminariów na Uniwersytecie, z tego tytułu wstrzymywano wyjazdy zagraniczne.

Istotnym, zarazem wstępnym obszarem opinii w postępowaniu o nadanie tytułu Doktora Honoris Causa jest ocena osiągnięć naukowych. Dorobek naukowy Profesora Jerzego Dietla jest imponujący,

obejmuje bowiem ok. 500 pozycji wydanych zarówno w kraju, jak i za granicą. Jest to prawdziwe „opus magnum”.

Z pewnością cały dorobek zasługuje na uwagę, szczegółową analizę i precyzyjny opis bibliograficzny. Jestem przekonany, iż taka krytyczna, w wymiarze bibliometrii, analiza dzieł Pana Profesora zostanie w niedalekiej przyszłości podjęta. W swej opinii dla potrzeb postępowania zmierzającego do nadania tytułu Doktora Honoris Causa zwrócę uwagę jedynie na cztery, szczególne, i na wskroś reprezentacyjne dla całego dorobku naukowego, publikacje Pana Profesora.

Pierwszą z prac stanowi podręcznik pt. „Marketing. Wybrane zagadnienia”, PWE, Warszawa 1977. Jest to pierwsza w Polsce książka o marketingu „z prawdziwego zdarzenia” - pełna, kompleksowa, na wskroś uniwersalna. Ukazuje istotę orientacji marketingowej, uwarunkowania i przesłanki rozwoju, znaczenie trafnego rozpoznania rynku dla potrzeb decyzji strategicznych i operacyjnych. Jej kolejne, zmienione i rozszerzone wydania ukazują się w latach 1981 i 1985. Z tego fundamentalnego podręcznika do dziś korzystają zarówno nauczający jak i studujący tę problematykę. Profesor jest bowiem prekursorem nauki o marketingu w Polsce - traktował go i tak to czyni nadal - jako fundamentalną płaszczyznę decyzji strategicznych i operacyjnych każdej firmy i każdej organizacji. Marketing nie jest tylko zbiorem rynkowych instrumentów określanych, w ślad za koncepcją McCarty'ego, terminem 4P, lecz zasadniczą płaszczyznę alokacji zasobów przedsiębiorstwa. Głęboko i trafnie nawiązuje Profesor do teorii ekonomii, rynku, do zasadniczych obszarów badań mikroekonomii - przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowego. To właśnie m. in. przez tę pozycję i dalsze, głębokie studia w tym obszarze Profesor jest zaliczany do autorytetów marketingu nie tylko w skali Polski, lecz także w wymiarze międzynarodowym.

Praca druga to „Zarządzanie marketingowe”, WSB NLU, Nowy Sącz 2006. Jest to książka zupełnie inna od prac o takim samym tytule, jakich wiele ukazało się na rynku wydawniczym w Polsce. Charakteryzuje ją głębokie osadzenie w problemach mikroekonomii i zarządzania, cechuje ją głębokie spojrzenie interdyscyplinarne i zarazem dążenie do integracji wiedzy i zapewnienia kompleksowości koncepcji działań rynkowych firmy. Takie podejście wyraża zarazem szeroki nurt prac Profesora o tej tematyce - książek, artykułów, referatów, analiz i ekspertyz. „Interdyscyplinarność marketingu - jak podkreśla J. Dietl - stanowi istotne wyzwanie dla systemu kształcenia. Jego nauczanie będzie jedynie słuszne wtedy, jeśli cały system kształcenia będzie miał charakter zintegrowanej - systemowo ujętej wiedzy” (s. 41). Takiemu, holistycznemu podejściu Profesor jest wierny w każdym ze swych obszarów aktywności naukowej, edukacyjnej i organizacyjnej. Jest to niezwykle ważne stwierdzenie, zwłaszcza w tych warunkach, w których, z jednej strony marketing jako dyscyplina nauki poszukuje korzeni swojej tożsamości naukowej, próbuje integrować wiedzę z teorii ekonomii i nauk o zarządzaniu, a drugiej ma miejsce żywiołowy jednak rozwój szkolnictwa wyższego i powstanie rynku usług edukacyjnych. Ten drugi przynosi różnorodne, pozytywne jak i niestety także negatywne konsekwencje dla wiedzy, edukacji i jakości kształcenia ekonomicznego, dla sylwetki absolwenta uczelni ekonomicznej. To właśnie w ten nurt - troski o poziom nauczania ekonomii, zarządzania i marketingu - wpisuje się misja założonej i kierowanej przez Profesora Jerzego Dietla Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości w Łodzi. Owe głębokie słowa z podręcznika, wyrażające troskę o jakość kształcenia zostały właśnie urzeczywistnione poprzez znakomite osiągnięcia Fundacji - tak w formie publikacji, stypendiów, konkursów, jak i cyklicznych, ogólnopolskich, wielce znaczących konferencji naukowych.

Trzeci nurt dorobku Profesora reprezentują publikacje poświęcone zagadnieniom etyki życia gospodarczego będące efektem wspólnej pracy redakcyjnej z profesorem Wojciechem Gasparskim - „Etyka biznesu” (PWN, Warszawa 1997) oraz „Etyka biznesu w działaniu. Doświadczenia i perspektywy” (PWN, Warszawa 2001). Podkreślam je z ważnego, a nawet zasadniczego powodu: kreowanie gospodarki rynkowej łączy bowiem Profesor ze społeczną odpowiedzialnością przedsiębiorcy i etyką działalności biznesowej. Rozpatruje strategię biznesu, w tym strategię działań marketingowych na płaszczyźnie aksjologii, wartościowania w perspektywie etyki, perspektywie czystości reguł gry rynkowej i konkretnych decyzji i działań przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa. Bardzo mocno Profesor akcentuje potrzebę stworzenia „moralnej infrastruktury życia gospodarczego” (s.141), zespołu norm etycznych, będących drogowskazem dla prowadzenia efektywnej i etycznej zarazem działalności biznesowej. Takim etycznym zachowaniom przedsiębiorców - jak podkreśla Profesor (s.159) - sprzyja rozwój nowoczesnej, liberalnej gospodarki rynkowej.

Jest to tym znaczące, że w warunkach współczesnego świata, świata ekonomii otwartej i ekonomii międzynarodowej, globalizacji, hiperkonkurencji, nieustannej rewolucji w technologiach informacyjno-komunikacyjnych, marketing ma szczególne funkcje i zadania. Ma służyć - jak akcentuje Profesor w czwartej, wybranej publikacji - referacie otwierającym konferencję pt. „Marketing w 25-leciu gospodarki rynkowej w Polsce” (UEK, Kraków, czerwiec 2014 r.) - „ochronie wolności rynku i człowieka” - w jego różnorodnych rolach społecznych: przedsiębiorcy i konsumenta. W pracy tej Profesor znacząco akcentuje zmiany funkcji marketingowej, potrzeby myślenia strategicznego, holistyczne podejście do rozwiązywania problemów marketingowych przedsiębiorstw, troskę o właściwy kształt rynku, sfery regulacji, zakres wolności, związany z własnością prywatną i odpowiedzialnością za sposób i formy jej wykorzystania: „Własność prywatna stanowi podstawowy warunek wolności człowieka (Adam Smith, John Stuart Mili, Alexis de Tocqueville, Friedrich August von Hayek, Milton Friedman, Richard Pipes). Bez niej - jak słusznie akcentuje Profesor - nie ma rozwoju ekonomicznego, społecznego i kulturalnego, opartego o wiedzę oraz innowacje” (s. 2). W poszukiwaniu ścieżek gospodarczej wolności człowieka, identyfikowaniu barier i ograniczeń przedsiębiorczości i „ducha demokratycznego kapitalizmu” (by nawiązać do znakomitego studium instytucji kapitalizmu Michaela Novaka) Profesor akcentuje kwestie etyki życia gospodarczego, etyki biznesu. To tak bardzo znacząca klamra dla dorobku, studiów i badań w całym okresie 65-lecia naukowej aktywności Dostojnego Doktoranta. Owo podejście - jak podkreśla w swych licznych pracach Profesor J. Dietl, i które poparte jest zarazem wieloma obszarami aktywności - nie da się sprowadzić do prostej sumy części, każe patrzeć na otaczającą nas gospodarkę, przedsiębiorstwa, ale zarazem i uczelnię przez pryzmat podejścia holistycznego tak, jak proponował w swej teorii Jan Smuts.

Znaczącą płaszczyznę aktywności, jaką winna podkreślać opinia w postępowaniu o nadanie tytułu Doktora Honoris Causa, stanowi dydaktyka. Dydaktyka „w wydaniu” Pana Profesora Jerzego Dietla to nauczanie prowadzone z niezwykłą pasją, niepowtarzalnym stylem i zaangażowaniem, oparte na głębokiej i twórczo przemyślanej i przetworzonej wiedzy, erudycji, nacechowane niezwykłym, ciepłym stosunkiem do „swoich” słuchaczy, „swoich” studentów - „swoich” nie w sensie własności i posiadania, lecz przynależności do grupy i społeczności. Stosunek ten - jak miałem przyjemność osobiście poznać i doświadczyć, zwłaszcza w ostatnich latach, w okresie wspólnej pracy - nie był i nie jest „funkcją wieku”,

lecz konsekwencją niezwyklej osobowości i cech charakteru Profesora. To one właśnie zawsze trafiają na podatny grunt - pozytywny odbiór ze strony „publiczności”, zafascynowanej słowem i formą jego przekazu. Mistrzem w jej pozyskiwaniu jest właśnie osoba Profesora Jerzego Dietla. Odnoszę tę opinię zarówno do zajęć dydaktycznych, jak i wielu wystąpień na konferencjach - dziękuję zarazem w tym miejscu Panu Profesorowi za twórczą i niepowtarzalną obecność na tych konferencjach i sympozjach marketingu międzynarodowego, które dane mi było organizować w Krakowie, w Zakopanem, Starym Smokowcu - w warunkach pięknej, pogodnej jesieni, spaceru przez Czerwoną Przełęcz między doliną Białego i Strążyską, ale także srogiej, grudniowej zimy tatrzańskiej, pod szczytem Łomnicy i Sławkowskiego Wierchu. Dziękuję, Panie Profesorze, za prowadzone na sympozjach rozmowy o marketingu, ekonomii, zarządzaniu, gospodarce, o szkolnictwie wyższym, jakości kształcenia, ale także za Pańskie wspomnienia i opowieści o górach - w których także dla Pana jest - „wszystko, co kocham...” i jak zapewniał Jerzy Harasymowicz - „jedna jest tylko mądrość - dzieło zdjęte z gór...”

Pan Profesor Jerzy Dietl ma niepodważalne osiągnięcia w kształceniu kadr, w kształtowaniu ścieżek rozwoju i awansów wielu pracowników nauki w Polsce. Osiągnięcia te mogą - i tak zazwyczaj ma miejsce - wyrażać konkretne cyfry, liczby i zestawienia. Statystyka w tym obszarze jest niewątpliwie potrzebna - ma formalne znaczenie zwłaszcza w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, jest również ważna dla potrzeb poparcia wniosku w postępowaniu o nadanie godności Doktora Honoris Causa. W swej opinii pragnę ją jednak przedstawić w nieco odmiennej formie. Opieka w zakresie kształcenia kadr to obszar, w którym mogę - piszę o tym z głębokim przekonaniem - wyrazić wdzięczność dla Pana Profesora wielu dziesiątków, a nawet setek osób. Pomijając prace magisterskie (których liczba przekroczyła 300), Profesor J. Dietl był promotorem 28 przewodów doktorskich, a w 70 - pełnił funkcje recenzenta. 12 doktorantów Profesora uzyskało stopień doktora habilitowanego, a 7 - tytuł profesora. Profesor Jerzy Dietl był recenzentem dorobku ok. 50 adiunktów (doktorów) w postępowaniu habilitacyjnym oraz ok. 20 wniosków o nadanie tytułu profesora. W tej ostatniej grupie była także i moja osoba - mam z tego powodu wielką, osobistą satysfakcję i za co w tym miejscu pozwolę sobie złożyć Panu Profesorowi słowa szczerego podziękowania i głębokiej wdzięczności.

Do nurtu aktywności recenzyjnej należą także opinie sporządzane przez Profesora J. Dietla dla potrzeb Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, opinie odnośnie do wniosków o utworzenie uczelni niepublicznych, uprawnień wydziałów w zakresie doktoryzowania i habilitowania, o prowadzenie kierunków studiów dla Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, raporty oceniające jakość kształcenia w uczelniach w ramach aktywności w Polskiej Komisji Akredytacyjnej i in. Profesor był Recenzentem dorobku Margaret Thatcher i Philipa Kotlera w postępowaniach o nadanie godności Doktora Honoris Causa przez akademie ekonomiczne w Poznaniu i Krakowie. Na podstawie doświadczeń osobistych i opinii osób z macierzystej uczelni, ale także dość powszechnej opinii środowiska nauk o rynku, handlu, marketingu, konsumpcji w Polsce recenzje Profesora J. Dietla zawsze były „recenzjami z prawdziwego zdarzenia”. One na swój sposób nobilitowały autora recenzowanych prac. Obiektywne i krytyczne w swym charakterze, pozbawione osobistego, subiektywnego nastawienia i „argumentum ad personam” były i są wzorem wysokiego standardu, jaki recenzja pracy naukowej winna spełniać.

W swej opinii pragnę podkreślić niezwykle rozległą i szeroką aktywność Profesora na wielu polach nauki, edukacji, szkolnictwa wyższego, współpracy instytucjonalnej, życia społecznego i publicznego. Prof. Jerzy Dietl był członkiem wielu ciał kolegialnych, komitetów naukowych PAN, rad naukowych, instytucji, stowarzyszeń naukowych. Pracom wielu z nich przewodniczył i czynił to w znakomitym, właściwym sobie stylu. Nie mam potrzeby przedstawiać listy wszystkich funkcji i obszarów aktywności Profesora poza uczelniami, tak w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Jest ona powszechnie znana i przypomniana w laudacji. Wymienię tylko dwa obszary. Pierwszy stanowi zaangażowanie w proces transformacji systemowej i budowę gospodarki rynkowej w Polsce. Wyraża je praca w charakterze eksperta NSZZ „Solidarność”, udział w Komitecie Obywatelskim L. Wałęsy, uczestnictwo w pracach „Okrągłego Stołu”, pełnienie funkcji senatora w I kadencji (1989 - 1991) i kierowanie pracami Senackich Komisji - Nadzwyczajnej ds. Legislacji oraz Gospodarki Narodowej, udział w pracach Rady Gospodarczej przy Prezesie Rady Ministrów czy kościelnych Fundacjach Wspomagania Wsi, Fundacji Prymasowskiej, Rady Polsko-Amerykańskiego Funduszu Przedsiębiorczości i Fundacji Wolności.

Obszarem zasługującym na szczególne podkreślenie jest działalność na polu edukacji i szkolnictwa wyższego. Profesor Jerzy Dietl jest jednym z założycieli Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości w Łodzi, członkiem jej Rady i od chwili powstania w roku 1991 - prezesem zarządu. Fundacja pod kierunkiem Profesora Jerzego Dietla, w oparciu o współpracę z Polsko-Amerykańskim Funduszem Przedsiębiorczości i Fundacją Wolności, wniosła trudny do przecenienia wkład w wielkie dzieło - udziału „uczelnin w tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego”, rozwój „kapitału intelektualnego dla gospodarki rynkowej”, nowoczesnej dydaktyki ekonomii, zarządzania i marketingu na poziomie akademickim, opartej o światowe standardy nauczania. Dla każdego z 8 szczegółowych kierunków działalności Fundacji Profesor był i jest znakomitym menedżerem, inspiratorem, inicjatorem i moderatorem. Dla Fundacji - po przejściu na emeryturę poświęcił Profesor znaczną część swojego życia, ale i Fundacja - stanowi dla Profesora - swoisty modus vivendi. Innego sposobu życia w okresie 25 lat pełnienia funkcji prezesa zarządu Profesor nie byłby w stanie zapewne przyjąć i zaakceptować.

Poszukując formuły, która mogłaby wyrazić rozległą i wielopłaszczyznową aktywność Pana Profesora w okresie twórczej pracy, sięgam do słów wypowiedzianych przez Papieża, Jana Pawła II w czasie spotkania ze środowiskiem akademickim w kolegiacie Św. Anny w Krakowie, w dn. 8 czerwca 1997 r.: „...niewiele jest rzeczy równie ważnych w życiu człowieka i społeczeństwa, jak postęga myślenia. Postęga ta to w swej istocie nic innego jak służba prawdzie w wymiarze społecznym. Każdy intelektualista, bez względu na przekonania, jest powołany do tego, by - kierując się tym wzniosłym i trudnym ideałem, spełniał funkcję sumienia krytycznego wobec tego wszystkiego, co człowieczeństwu zagraża lub pomniejsza”. Słowa te, w moim przekonaniu, tak bardzo pasują do osoby Profesora Jerzego Dietla, do całego dorobku życia i jego oceny lub - wyrażenia w tym zakresie stosownej opinii. Owa „postęga myślenia” jest bowiem głęboką treścią twórczego i aktywnego życia Pana Profesora i stanowi zasadnicze pole argumentacji i uzasadnienia mojej opinii dla potrzeb postępowania.

Wniosek o nadanie Profesorowi Jerzemu Dietlowi godności Doktora Honoris Causa, wniosek, wobec którego mam zaszczyt wyrazić swoją opinię, ma rzeń niezwykle. Jest nim dorobek 65 lat twórczej aktywności naukowej, edukacyjnej i organizacyjnej Pana Profesora, pasji społecznego zaangażowania,

dorobek, który nie pozostawia najmniejszej wątpliwości odnośnie do zasadności i wysoce pozytywnej oceny. W całej rozciągłości i w każdym wymiarze głębokie i pełne wartości osiągnięcia Pana Profesora, niezwykle dzieło - opus magnum w pełni zasługują na słowa najwyższego szacunku i uznania. Jednoznacznie i bardzo mocno przemawiają za uhonorowaniem Pana Profesora Jerzego Dietla godnością Doktora Honoris Causa Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie.

W Krakowie, 26 października 2015 r.

Wykład wygłoszony w Akademii Leona Koźmińskiego
z okazji nadania tytułu Doktora Honoris Causa

Co z tym marketingiem?

Mimo że nie zajmuję się nim obecnie, ośmielam się zgłosić o nim kilka ogólnych uwag.

Po pierwsze, spójrzmy na tę dziedzinę od strony nauki. Marketing nie jest odrębną dziedziną wiedzy. Nie ma własnych, oryginalnych twierdzeń i metodologii. Co więcej, jego interdyscyplinarność umacnia rolę marketingu w pozyskiwaniu przewagi konkurencyjnej. Podnosi się jego znaczenie w krótko- i długookresowym myśleniu przedsiębiorcy. Możliwa, a nawet niezbędna, staje się realizacja badań i działań marketingowych przez osoby reprezentujące różne dziedziny wiedzy.

Nawiązując do głównego celu marketingu, podstawową wiedzę, z której się on wywodzi, zapewnia mikroekonomia. Obawiam się, że zagrożeniem dla intelektualnego poziomu marketingu jest powszechne „utowarowienie” naszego otoczenia w wirtualnym świecie. Powoduje to wprawdzie podniesienie zapotrzebowania na marketing w pozaekonomicznej działalności człowieka, ale równocześnie zubaża go pod względem poznawczym, ograniczając do funkcji informacyjno-promocyjnej. Dlatego sądzę, że dbałość o pogłębioną wiedzę ekonomiczną posiada szczególne znaczenie w badawczej i pragmatycznej działalności marketingowej.

Po drugie, zatrzymajmy się chwilę nad przykładowo dobranymi kierunkami marketingu, które w moim przekonaniu wymagają intensyfikacji. Coraz większego znaczenia nabierają studia nad podnoszeniem się wartości firmy i jej ekspansji w rezultacie działań marketingowych. Podnosi się udział jego aktywów, na przykład marki w wartości rynkowej podmiotu ekonomicznego oraz nakładów marketingowych w kosztach operacyjnych i wartości inwestycji. Umacnia to znaczenie analizy kosztów, a szerzej finansów, w krótko- i długookresowym myśleniu marketingowym. Wyrazem tego są na przykład studia zawarte w jednym z ostatnich numerów *MBA**.

Zanika wydzielony w przedsiębiorstwie obszar funkcji marketingowej. Równocześnie jednak wzrasta rola myślenia marketingowego dla potrzeb trafnej alokacji zasobów ekonomicznych. Marketing staje się więc ważnym elementem myślenia strategicznego.

Rozszerza się i różnicuje pole konfrontacji potencjalnych i wprowadzanych innowacji z uświadomionymi i nieświadomionymi wymaganiami klientów. W konsekwencji wzrasta rola marketingu w początkowych stadiach rozwoju produktu oraz w oddziaływaniu na rynek ceną, uwzględniającą jej powiązanie z odmienną wartością użytkową cech produktu dla różnych odbiorców. Ma to szczególne znaczenie na rynku industrialnym. W tym miejscu można się powołać na ukrytych mistrzów: Hermanna Simona i jego dorobek w dziedzinie teorii cen.

Globalizacja rynku, technologia informatyczna, outsourcing, postęp w logistyce, angielski - jako wspólny język komunikacji, dynamika i różnicowanie oczekiwań nabywców, przy równoczesnym ich

przestrzennym ujednoczeniu, łatwość multiplikacji nisz rynkowych w ramach rynku globalnego stwarzają warunki dla ekspansji małych i średnich przedsiębiorstw, przy istotnym podniesieniu roli marketingu dla ich rozwoju. Wymaga to szerszego niż dotąd uwzględniania w analizach marketingowych zmiennych makroekonomicznych, w celu uzyskania odpowiedzi na pytanie, „jaki wywierają one wpływ” na rynek w określonych warunkach miejsca i czasu oraz często - dla wielu rynków docelowych przedsiębiorstwa, w ramach rynku globalnego.

Czas staje się dla podmiotu gospodarczego swoistym czynnikiem produkcji. Każdy następny jego odcinek jest cenniejszy, posiada więc dla firmy większe znaczenie. W operacyjnym myśleniu zwiększa się znaczenie marketingu, od chwili rodzenia się koncepcji nowego produktu aż do chwili jego końcowej sprzedaży. W strategicznym natomiast myśleniu - od chwili zainicjowania procesu decyzyjnego o alokacji zasobów ekonomicznych do chwili ich spożytkowania.

Zachodzące tu procesy znajdują m.in. wyraz w: skracaniu okresu amortyzacji ekonomicznej, nieciągłym charakterze zmian otoczenia, zawodności ekstrapolacji liniowej, podniesieniu mobilności czynników produkcji, przyspieszeniu dyfuzji technologii, coraz większym znaczeniu nachylenia krzywej uczenia firmy, ciągle zwiększającej się dynamiki otoczenia i przedsiębiorstwa i podniesienia roli jej analizy. Istotnym wyzwaniem staje się niewyobrażalna ilość i częstotliwość napływających informacji - BIG DATA. Uzyskuje się wprawdzie dane dla przesłanek decyzyjnych, równocześnie jednak powstaje bariera ich użytecznej selekcji. Wszystko to podnosi rolę badań marketingu i jego działań, a także wskazuje na niektóre potrzeby rozwoju tej dziedziny.

Po trzecie, zatrzymajmy się chwilę nad podstawowymi warunkami zdrowego dla społeczeństwa środowiska rynkowego, a tym samym działań marketingowych. Są nimi, jak wiadomo, własność prywatna i konkurencja. Ich ochrona stanowi istotny dezyderat etyczny dla działaczy marketingowych. Własność prywatna zapewnia bowiem wolność (Adam Smith, John Stewart Mill, Alexis de Tocqueville, Fryderyk August von Hyek, Milton Freedman, Ryszard Pipes). Bez niej nie ma rozwoju ekonomicznego, społecznego i kulturalnego, opartego o przedsiębiorczość, wiedzę oraz innowacje. Dlatego ubolewam nad niedokończoną prywatyzacją oraz ułomną reprivatyzacją. Nie kwestionuję naturalnie, istotnych funkcji regulacyjnych organizacji międzynarodowych i państwowych, szczególnie w dziedzinie innowacji, aktywizacji ekonomicznej regionów czy przepływów finansowych, ale ubolewam nad nadmierną ekspansją tendencji regulacyjnych państwa i etatyzmu, znajdującego wyraz w zbyt jego dużym udziale, podziale PKB.

Własność prywatna może jednak zagrozić wolności, gdy ograniczona zostanie konkurencja. Dlatego wspieranie konkurencji, zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, ma podstawowe znaczenie. Jest ona warunkiem zapewnienia ochrony pośrednim i końcowym nabywcom. Skłania uczestników rynku do rachunku ekonomicznego. Kreuje innowacje oraz skuteczne ich wykorzystanie dla uzyskania przewagi konkurencyjnej. Zrozumiałe jest, że przedsiębiorca marzy o osiągnięciu pozycji zbliżonej do monopolu. Każdy krajowy, oby w przyszłości niezależny od władzy wykonawczej państwa, czy międzynarodowy organ antymonopolowy powinien konsekwentnie uniemożliwiać uzyskanie tej pozycji i penalizować praktyki monopolistyczne. Uzasadniony, krótkotrwały wyjątek może stanowić

przewaga monopolistyczna, będąca następstwem wdrożenia akceptowanej przez rynek innowacji. Tak więc społeczny akcent marketingu to nie tylko uwzględnianie dobra nabywców oraz innych interesariuszy, to także jego działanie na rzecz ochrony konkurencji, przy równoczesnym wspieraniu firm w sprostaniu tej konkurencji.

Na zakończenie wróćmy do pytania, czy przyszłość będzie sprzyjać rozwojowi omawianej dziedziny? Sądzę, że tak. Do wskazanych już pozytywnych uwarunkowań dodajmy: wzrost zamożności ludności, tanienie i różnicowanie produktów, szczególnie opartych na wysokich technologiach, pogłębienie globalizacji, technologie zapewniające przyspieszenie procesów ekonomicznych, ekspansja handlu zagranicznego, gospodarka sieciowa (np. przedsiębiorstwa filialne, outsourcing, franchising), ułatwienie kreacji rynków docelowych, przesuwanie się ludności do miast. Budzi się jednak obawa, czy zapewniona zostanie dostateczna wolność gospodarcza, korzystne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i praworządność.

Rozwój marketingu stwarza także istotne zagrożenia, np. nie zawsze przychylny dla otoczenia wizerunek firmy wprowadza w błąd nabywców, rozwija praktyki monopolistyczne. Rozszerzanie się wyborów nie zawsze zapewnia nabywcom szczęście.

Jerzy Dietl

Urodzony 28.04.1927 r. w Inowrocławiu. Od 1929 roku mieszkał w Poznaniu, gdzie ukończył szkołę podstawową. W 1939 deportowany z rodziną do Ostrowca Świętokrzyskiego, gdzie ukończył 4 klasy szkoły średniej w ramach tajnego nauczania, równocześnie trudnił się handlem. Od 1943 r. należał do AK obwodu opatowskiego, okręgu radomsko-kieleckiego „Jodła” - (pseudonim „Kruk”). Aresztowany, ostatni rok spędził w więzieniach i obozach w Niemczech. Po zakończeniu wojny wrócił do Poznania, gdzie ukończył szkołę średnią, a następnie Akademię Handlową. Udzielał się społecznie w zarządzie „Caritas Academica”. W 1946 r. został aresztowany za udział w manifestacjach studentów poznańskich solidaryzujących się ze strajkującymi studentami Krakowa po wydarzeniach 3 maja.

Od 1947 do 1967 r. był asystentem, adiunktem, docentem, kierownikiem zakładu oraz prodziekanem i dziekanem w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu.

W 1967 r. przeniósł się na Uniwersytet Łódzki i na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym pełnił funkcje kierownika Katedry oraz Instytutu. Po ukończeniu 70 lat w dalszym ciągu wykładał na Uniwersytecie Łódzkim, pracując na 1/3 etatu, aż do 2003 roku. W tym czasie objął stanowisko profesora w Wyższej Szkole Biznesu - National Louis University w Nowym Sączu, gdzie prowadził wykłady do 2006 r. Od września 2000 r. pełni funkcję Zewnętrznego Egzaminatora w Akademii Leona Koźmińskiego, a od 2003 roku jest także członkiem jej Rady Powierniczej.

W 1958 r. doktoryzował się w WSE w Poznaniu. Stopień naukowy docenta (dr hab.) uzyskał w 1961 roku na Wydziale Handlu SGPIŚ w Warszawie. Od 1962 roku był docentem, od 1971 roku - profesorem nadzwyczajnym, a od 1978 roku - profesorem zwyczajnym.

Studia uzupełniał w latach 1959/60 w czasie półrocznego pobytu w Institute of Social Studies w Hadze, a następnie w Paryżu oraz w 1962 roku w związku z badaniami prowadzonymi w ramach FAO w Rzymie, a następnie Brukseli.

Od 1980 r. należał do „Solidarności”, gdzie był ekspertem i doradcą, a także działał w strukturach opozycji. W okresie stanu wojennego zabroniono mu prowadzić zajęcia ze studentami. Był członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie. Działał w Kościelnym Komitecie Organizacyjnym, mającym na celu utworzenie fundacji wspomagającej polską wieś. Brał udział w rozmowach „Okrągłego Stołu”. W latach 1989-1991 był senatorem RP, pełniąc funkcje przewodniczącego Nadzwyczajnej Komisji Senackiej dla Legislacji Ekonomicznej, z-cy przewodniczącego senackiej Komisji Gospodarki Narodowej oraz członka senackiej Komisji Spraw Zagranicznych. Reprezentował Senat w wielu negocjacjach i konferencjach, głównie o charakterze międzynarodowym w Polsce i za granicą. Często wygłaszał referaty m.in. w Komisji Europejskiej w Genewie, Parlamencie Europejskim w Strasburgu, Singapurze oraz Malezji.

W latach 1990-1992 był m.in. członkiem Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów, a od 1995 do 2001 członkiem The US-Europe Poland Action Commission, Center for Strategic and International Studies, Washington.

W różnych okresach uczestniczył w kilku komitetach PAN (m.in. Ekonomiki Rolnictwa, Badań Rejonów Uprzemysławianych, Nauk o Zarządzaniu, Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Nauk Ekonomicznych) oraz przewodniczył różnym radom naukowym instytutów i fundacji. W latach 1991-1992 był ekspertem OECD w Paryżu w sprawach edukacji, a w latach 1992-1993 delegatem MEN w Komitecie Badań Naukowych.

Od 1991 r. do 1999 r. uczestniczył w Radzie do Spraw Polsko-Amerykańskiej Wymiany Naukowej (Fulbright Commission), Centralnej Komisji do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych (1997-1999), Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz Społecznej Komisji Akredytacyjnej Stowarzyszenia Edukacji Menedżerskiej „Forum” (od 1995 r.). W latach 2001-2005 był członkiem Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Działał w kilku radach naukowych, m.in. Instytutu Handlu Wewnętrznego, Instytutu Żywności i Żywności, Instytutu Śląskiego w Opolu, Instytutu Koniunktur i Cen, Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN i Europejskiego Instytutu Rozwoju Regionalnego i Lokalnego UW.

Udział w European Society for Opinion and Marketing Research, European Marketing Academy. Piastował funkcję członka komitetów redakcyjnych wydawnictw i czasopism krajowych oraz zagranicznych.

Był współzałożycielem i prezesem Łódzkiego Towarzystwa Gospodarczego, założycielem i fundatorem Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości w Łodzi (1990 r.) i przewodniczącym jej rady (do 1992 r.), członkiem rad nadzorczych: Polsko-Amerykańskiego Funduszu Przedsiębiorczości, Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej „Counterpart Fund” (1991-95). Od 1991 r. jest prezesem Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości w Łodzi, zajmującej się głównie pomocą stypendialną dla młodzieży akademickiej.

W 1975 r. został wizytującym profesorem w Turku School of Economics and Business Administration w Finlandii. Prowadził wykłady gościnne i seminaria w ponad 40 uniwersytetach w Polsce i za granicą.

Prezentował swoje prace na licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych. Wiele konferencji organizował i w licznych uczestniczył jako przewodniczący lub członek komitetów programowych.

W ramach kierowania Fundacją Edukacyjną Przedsiębiorczości inicjował różne konkursy dla młodzieży szkół wyższych i średnich oraz pełnił funkcję przewodniczącego lub członka sądów konkursowych. Przewodniczył komitetowi redakcyjnemu serii „Przedsiębiorczość” w PWN. W jej ramach, dzięki wsparciu FER, wydano przeszło 130 książek (autorów polskich oraz zagranicznych).

Publikowany dorobek wynosi przeszło 500 pozycji, w tym kilkanaście książek oraz ok. 100 artykułów w periodykach zagranicznych.

W swojej działalności naukowej początkowo zajmował się rynkiem rolnym. Interesował go szczególnie wpływ zmian w otoczeniu rolnictwa na zachowanie się gospodarstw rolnych.

Równocześnie zainteresowania jego koncentrowały się na szeroko ujętej problematyce marketingu. Początkowo dotyczyły one różnych dziedzin handlu, z tego zakresu opublikował dużo własnych oraz współautorskich prac, zarówno w kraju, jak i za granicą. Wiele studiów opartych było o oryginalne badania empiryczne.

Był pierwszym naukowcem, który spopularyzował w Polsce orientację marketingową przedsiębiorstw. W tej dziedzinie warta odnotowania jest jego współpraca międzynarodowa, której plonem było wiele artykułów w periodykach zagranicznych.

W końcowym okresie dominacji komunistycznej zajął się problemami etycznymi w gospodarce. Ze względu jednak na cenzurę swoje przemyślenia mógł publikować jedynie za granicą. Do tematyki tej powrócił na krótko po odzyskaniu niepodległości.

W czasach „Solidarności” zajął się transformacją społeczno-ekonomiczną, publikując swoje studia w Polsce i za granicą.

W ostatnim okresie, w związku z działalnością społeczną i prowadzeniem Fundacji Edukacyjnej Przedsiębiorczości, zajął się wyższą edukacją ekonomiczną.

Kierował wieloma badaniami zespołowymi, a także brał w nich udział. Wykonywał liczne ekspertyzy i konsultacje dla przedsiębiorstw oraz organizacji gospodarczych i społecznych. Wypromował 29 doktorów, których prawie wszystkie dysertacje zostały opublikowane w formie książek, a większość byłych doktorantów uzyskało stopnie profesorskie. Włączał do badań studentów, a szczególnie swoich magistrantów, których miał przeszło 300.

Otrzymał liczne odznaczenia i nagrody, w szczególności: Krzyże: Odrodzenia Polski - Kawalerski, Oficerski oraz Komandorski z Gwiazdą; medale i odznaki różnych uczelni wyższych krajowych i zagranicznych, m. in. w 2004 r. Medal Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, oraz stowarzyszeń; odznaczenia kilku województw, miast i urzędów centralnych Polski; nagrody naukowe różnych instytucji, w tym głównie rektorów i ministra odpowiedzialnego za szkolnictwo wyższe; nagrodę "Przedsiębiorczość dla Rozwoju Społecznego" Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga (1998). 14 maja 1997 r. został mu nadany stopień „Doctor Honoris Causa” Uniwersytetu Jean Moulin Lyon III we Francji.

Informacje publikowane:

„Encyklopedia Popularna” PWN, Warszawa 1993, s.178.

„Wielka Encyklopedia PWN” t.7, Warszawa 2002, s.176.

B. Gregor; *Profesor Jerzy Dietl wybitny naukowiec, nauczyciel i wychowawca kilku pokoleń studentów oraz młodej kadry naukowej, społecznik*, (w) *Drogi dojścia do gospodarki konkurencyjnej, Materiały na sympozjum z okazji 70-lecia urodzin Profesora Jerzego Dietla*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1997, s. 5-21.

M. Bajer; *Dietlowie*, Forum Akademickie 2000, nr 6, s.44-45.

„Znajomość historii i pamięć potrzebne są po to,
aby cnoty oraz umiejętności rozwijały się w harmonii”.
Magdalena Bajer

Pośród polskich „uczonych rodów” wiele nosi cudzoziemskie nazwiska. Wiem już, że ich przedstawiciele nie potrzebują ekstraordynaryjnych poświadczeń ani patriotyzmu, ani ofiarności w cywilnej, obywatelskiej służbie Ojczyźnie, wybranej kiedyś przez przodków. Tak jest i z Dietlami. Prof. Jerzy Dietl, mieszkający dzisiaj w Konstancynie pod Łodzią, przechowuje książkę swego protoplasty Georga, pisaną gotykiem po niemiecku w początkach XVIII w. Nieco wcześniej rodzina przybyła do Galicji, a jej liczni członkowie pełnili funkcje ekonomów w dobrach, głównie Lubomirskich i Sanguszków, ale i w miejscowej administracji.

Wielki lekarz Krakowa

Najsławniejszy z Dietłów, Józef - jego imię nosi część Plantów - był wnukiem austriackiego oficera. Studiował w Wiedniu i tam rozpoczął pracę naukową, by zostać profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie współtworzył Wydział Lekarski. Rozpoczynając pierwszy wykład, powiedział do studentów: - Wy mnie nauczycie języka polskiego, a ja was nauczę medycyny. Jako balneolog zasłużył się wielce rozwojowi Krynicy, Szczawnicy, Rabki. Zgodnie z zapotrzebowaniem swoich czasów angażował się w życie publiczne, a wedle nakazów własnego patriotycznego ducha także politycznie, zasiadając w Izbie Panów parlamentu austriackiego jako reprezentant Galicji. Wiele lat był prezydentem miasta Krakowa, co przede wszystkim upamiętnia pomnik dłuta Ksawerego Dunikowskiego postawiony niedługo przed wojną.

Przed wszystkim jednak był Józef Dietl znakomitym lekarzem oraz nauczycielem i wychowawcą pokoleń lekarzy, uosabiającym zalety umysłu oraz cnoty składające się na to, co czasem nazywamy lekarskim powołaniem. Kolega w profesurze, choć specjalista innej dziedziny, wieloletni rektor UJ, Stanisław hrabia Tarnowski, zapisał to w szkicu o Matejce, którego fragment poświęcił portretowi Józefa Dietla pędzla właśnie Jana Matejki. Podobny tak, że w niczym od żywego nie inny, i ma ten wzrok przenikliwy, ten genialny błysk w oczach, który pamięta każdy, kto widział Dietla przy chorych, i wie, jak z Dietlem razem wstępowała do pokoju chorych nadzieja. Warto też wiedzieć, że autor portretu był w 1860 roku pacjentem swego modela i bardzo się z nim zaprzyjaźnił. Wizerunek uchodzi za najlepszy z istniejących, a znajduje się dzisiaj w Muzeum Uniwersyteckim Collegium Maius.

Wielkopolska bardziej

Bardzo wiele rozmaitych wątków znajdujemy w tradycji polskiej rodziny Dietlów. Wątek uczony kontynuuje stryjeczny wnuk wielkiego lekarza z Krakowa, wymieniony już prof. Jerzy Dietl, a także jego syn, prof. Tomasz Dietl - każdy w innej specjalności.

Ojciec i dziadek moich rozmówców studiował prawo w Uniwersytecie Jagiellońskim, gdyż taka była powinność synów rodzin ziemiańskich oraz inteligentnych. W Galicji, cieszącej się względną autonomią, wykształceni Polacy obejmowali stanowiska w austriackiej administracji. Pełnił więc w różnych miejscowościach funkcję starosty, dopóki nie ściągnął go do Wielkopolski minister byłej tzw. Dzielnicy Pruskiej, Stanisław Janta-Pończyński, który okazał się wujem po kądzieli. Bronisław Dietl został prezydentem miasta Torunia, gdzie zdołał w znacznym stopniu spolszczyć ten urząd, po czym był starostą w Inowrocławiu. Po przewrocie majowym zajął się głównie pracą społeczną – w Akcji Katolickiej, w Polskim Czerwonym Krzyżu, którego prezesem był w Poznaniu, dokąd „kujawscy Dietlowie” przenieśli się przed wojną. Późniejszy prof. Jerzy urodził się w Inowrocławiu i wychował w tradycjach bardziej wielkopolskich niż galicyjskich, choć te drugie nie zostały w rodzinie zapomniane. Niemalą Dietlów pozostało w Galicji na pokolenia, a na Kujawach, gdzie rozrodziła się, przybywszy z Prus, rodzina matki pana profesora, z domu Znanięckiej, bliskimi sąsiadami byli: Jan Kasprowicz, Ludomir Różycki, Stanisław Przybyszewski. Ciotka, de domo Bieńkowska (stąd koligacja z krakowskim profesorem Piotrem Bieńkowskim), po studiach malarskich w Monachium i Dreźnie, z których wyniosła przyjaźń z Dagny Juel, pierwszą żoną Przybyszewskiego, „wprowadzała bardzo artystyczną atmosferę”.

Gospodarze owych kujawsko-wielkopolskich włości reprezentowali raczej tamtejszą racjonalność i skrętność, co mój rozmówca ujął lapidarnie, stwierdzając, iż „bardziej dbano o konie fornałskie niż o wierzchowce”.

Poznań z wujem Florianem

Urodzony w roku 1927 prof. Jerzy Dietl wychowywał się w Poznaniu, gdzie ogród rodzicielskiego domu sąsiadował z ogrodem Znanięckich i bliska zażyłość łączyła rodziców Jerzego z dość dalekim krewnym, zwanym wszakże wujem, ojcem polskiej i jednym ze współtwórców światowej socjologii – Florianem. Córka profesora Znanięckiego, znana w Ameryce socjolog, Helena Lopata, wychowywała się razem z przyszłym profesorem ekonomii. Młody człowiek spędzał zimowe ferie w Jaworniku koło Wisły, gdzie Znanięccy mieli dom, ucząc wuja gry w brydża i jazdy na nartach, z miernym, jak wspomina, powodzeniem. O wiele skuteczniejsze były nauki i pouczenia udzielane Jerzemu przez Floriana Znanięckiego. Wobec młodzieńczego zacietrzewienia w opinii, np. o wyższości ksiązek Curwooda nad książkami Londona, profesor przedstawił wywód o autorytetach, mówiąc, że jeśli ludzie bardziej światli coś sądzą, to należałoby się zastanowić dlaczego oraz wziąć pod uwagę to, że są wyrazicielami grupy społecznej, która jest grupą wiodącą intelektualnie. Pamiętając o tym, trzeba się następnie dopasowywać do opinii takiej grupy. Jerzy Dietl wziął to sobie do serca, a że w domu Znanięckich spotykał wielu ludzi z ówczesnej elity intelektualnej – Józefa Chałasińskiego, Jana Szczepańskiego, Czesława Znamierowskiego, młodziutką asystentkę, Antoninę Kłoskowską, dzisiaj profesora w Warszawie – sam

poszedł drogą prowadzącą do owego intelektualnego i duchowego przywództwa, jakie ciągle jeszcze jest w Polsce udziałem inteligencji.

Odporność

W szeroko skoligaconej rodzinie Dietlów dzieci wychowywano nader skromnie. Profesor uważa dzisiaj, że jego samego aż nadto, po czym pozostały mu długo np. obawy przed publicznym występowaniem, co po wielu latach miało się zdarzać często. Wielką była w domu atencja dla wiedzy i wykształcenia, oczywista powinność kończenia studiów, upragniona przez rodziców kariera naukowa.

Jerzy znalazł się podczas okupacji w Ostrowcu Świętokrzyskim, gdzie przyszło mu w wieku 13 lat zarabiać na życie, najpierw handlem domokrężnym, co nazywa swoją młodzieńczą „prywatną inicjatywą”. Uczył się jednocześnie na tajnych kompletach - jako żołnierz Armii Krajowej - od dowódców, częstokroć przedwojennych nauczycieli.

Wojenny, niezmiernie intensywny, okres duchowej i umysłowej formacji uodpornił młodego człowieka ostatecznie na oferty ideologiczne, jakie się pojawiły z nową władzą, w nowej politycznej sytuacji, jakkolwiek uczony większą wagę skłonny jest przypisywać środowisku poznańskiemu, zwłaszcza uniwersyteckiemu. Pytałam o to wyraźnie, gdyż Jerzy Dietl poszedł po wojnie na studia ekonomiczne, poddane szczególnie silnej presji marksizmu: - W naszym środowisku ta opcja (przynależność do partii - M.B.) nie wchodziła w rachubę. Studiował u przedwojennych profesorów, którzy bronili więzionych za strajki studentów. W więzieniu poznał prawie wszystkich późniejszych przyjaciół - grono młodych ludzi ożywionych patriotyzmem i rozdyktowanych na wszelkie ważne tematy.

Po studiach, ukończonych w roku 1950, i rychłym doktoracie oraz habilitacji uzyskanej w Szkole Głównej Planowania i Statystyki, długo czekał na profesurę, co było represją władz za postawę w marcu 1968 roku. Otrzymał ją w roku 1971, sporo lat później został profesorem zwyczajnym. Przeniósł się z Poznania do Łodzi, zorganizował w tamtejszym uniwersytecie Katedrę Marketingu. Wykładał w wielu krajach całego świata. Dorobek profesora liczy 450 prac, w tym 30 książek.

Do dziedzictwa Dietlów należy aktywność w życiu publicznym. Prof. Jerzy, członek „Solidarności” od 1980 r.: (w stanie wojennym zabroniono mu wykładać), uczestniczył w obradach „Okrągłego Stołu”, a po wyborach roku 1989 został senatorem Rzeczypospolitej, angażując się w prace kilku komisji, z racji czego wyjeżdżał często na międzynarodowe konferencje i negocjacje.

Analogie

Córka profesora Anna jest psychologiem, syn Tomasz, który uczestniczył w naszym spotkaniu, jest profesorem fizyki.

Urodzony w roku 1950 dorastał w czasach, kiedy oboje rodzice pochłonięci byli pracą i działalnością społeczną, nie mogąc poświęcać dzieciom tyle czasu, ile on sam może poświęcać swoim. - W domu były ustalone standardy. Wiadomo było, co to znaczy być przyzwoitym i że praca naukowa to nie jest zawód, styl życia, wymagający poświęcenia np. pewnej części obowiązków rodzinnych, a także ciągłego

odnoszenia własnych badań i własnych wyników do poziomu światowego. Ważną rolą rodziców była troska o środowisko dzieci. Wśród kolegów Tomasza Dietla z poznańskiego liceum im. Karola Marcinkowskiego jest ośmiu profesorów. On sam, ukończywszy studia w Uniwersytecie Warszawskim w roku 1973, uzyskał tytuł profesora w roku 1990, osiem lat później został członkiem korespondentem PAN (będąc już profesorem zwyczajnym). Wiele razy wyjeżdżał za granicę, najpierw jako stypendysta, później profesor-wykładowca. Podobnie jak ojciec uczestniczy w pracy rad naukowych kilku instytutów oraz kolegów redakcyjnych czasopism naukowych. Liczba publikacji Tomasza Dietla przekracza dwie setki, a są wśród nich artykuły przeglądowe, rozdziały w monografiach, wiele prac ogłaszanych w głównych czasopismach światowych. Osobno trzeba, jak myślę, wymienić dwa, spośród daleko nie wszystkich osiągnięć: 13 publikacji popularnonaukowych oraz udział w tworzeniu Szkoły Nauk Ścisłych, wyższej uczelni niepaństwowej (pierwszej w tej dziedzinie), powołanej do życia przez środowisko Instytutu Fizyki PAN. Prof. Dietl był prorektorem pierwszej kadencji, podejmując we właściwy obecnym czasem sposób społecznikowski wątek rodzinnej tradycji. Ojciec-profesor odradzał mu studiowanie nauk społecznych, co zresztą wielkiego wysiłku nie wymagało. Dzisiaj do humanistyki zachęca wnuki.

W rodzinie Dietlów trwa tradycja otwartego katolicyzmu. Obaj panowie wspominali dyskusje toczone w gronie dwupokoleniowym o filozofii Maritaina, Gillsone, przyglądanie się marksizmowi z perspektywy tomizmu. Profesor Dietl-senior zauważa, że zawsze była to perspektywa znacznego oddalenia – w jego środowisku nikt nie doznał „heglowskiego ukąszenia”. Wnuki, dzieci Tomasza, wychowują się w kręgu KIK-u, gdzie teraz kładzie się nacisk na wspieranie podstawowych cnót – takich jak uczciwość, altruizm, chęć służenia ludziom i sprawom – niezbędnymi nowoczesnymi umiejętnościami.

Koło historii

Macierzysty dziadek Tomasza Dietla, Stanisław Roztworowski, po doktoracie z chemii uzyskanym we Fryburgu wrócił na Uniwersytet Jagielloński w roku 1915, ale wtedy pierwszą powinnością młodych inteligentów było służyć Ojczyźnie pracą polityczną albo szablą. Zdecydował się na to drugie, biorąc udział w powstaniach śląskich. Podczas wojny był generałem AK; ma ulicę swego imienia w Warszawie. Kiedy dorastał jego wnuk, najlepszą formą patriotycznej służby była praca naukowa i kształcenie młodych. Potem znów obróciło się koło historii, porywając zapał najświatlejszych spośród tych, co znaleźli pożyteczny azyl w laboratoriach i bibliotekach.

Zgodziliśmy się, że znajomość historii i pamięć potrzebne są po to, aby cnoty oraz umiejętności rozwijały się w harmonii.

Tekst powstał na podstawie audycji „Rody uczone”, nadanej w Programie I Polskiego Radia SA w październiku 1998 r., sponsorowanej przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej.

Podziękowania dla czasopisma „Forum Akademickie” za zgodę na przedruk tekstu.

Jerzy Dietl – wybór publikacji

Ogółem przeszło 500 pozycji publikowanego dorobku naukowego, w tym kilkanaście książek i przeszło 100 artykułów w periodykach zagranicznych, m.in.:

1. *Rynek produktów rolnych*, PWRiL, 1959;
2. *Handel i rynek w regionach uprzemysławianych*, Książka i Wiedza, 1970;
3. *Handel targowiskowy płodami ogrodnictwa*, SiB, 1972;
4. *Związki indywidualnych gospodarstw rolnych z otoczeniem rynkowym i instytucjonalnym*, współautor: B. Gregor, UŁ, 1975;
5. *Marketing – wybrane zagadnienia*, PWE, 1977;
6. *Wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na strukturę przestrzenną rolnictwa*, PWN, 1978;
7. *Marketing*, PWE, 1985;
8. *Industrial Product – Buyer Behavior in Centrally Planned Economy*, Journal of Business Research, 1986, no. 14;
9. *Distribution in a Central Planned and Market Oriented Economy*, Journal of Global Marketing, 1988, no. 4;
10. *Moral consequences of seller's market: Polish experience*, International Journal of Marketing, 1988;
11. *Handel we współczesnej gospodarce*, PWE, 1991;
12. *Wpływ otoczenia rynkowego i instytucjonalnego na zachowania rolników*, współautor: B. Gregor, PAN, 1991;
13. *Economic Liberalization of Poland*, Institute of Strategic and International Studies, Malaysia, 1991;
14. *Poland's Transition from Non-market to Market – Regulation and Return to Europe*, Institute International Jacques Maritain Centre International d'Etudes et des Recherches, 1991, no. 32;
15. *Dilemmas of Management Education: The Polish Experience*, 1994, [w:] *Perspectives in Higher Education Reform*, Vol. 3, Alliance of Universities for Democracy, May, Budapest, s. 197-203;
16. *Kilka uwag na tle prac związanych z przygotowaniem minimów programowych dla studiów ekonomicznych*, 1995, [w:] *Studia i materiały*, Ośrodek Rozwoju Studiów Ekonomicznych, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, s. 109-111;
17. *Dilemmas of MBA Programmes Accreditation*, 1996, [w:] *International Conference on Master of Business Administration Programs. Polish and Foreign Experience and Plans for Future Development*, 23-24 luty, Łódź, s. 373-384;
18. *Education for Business Management*, 1996, [w:] *Education for Transition to Market Economy in Countries of Central and Eastern Europe*, Polish-US, Fulbright Commission, Krzysztof Cichocki and Paul Maner Editors, Warsaw, s. 12-26;

19. *Determinants of Private Business Activities in Poland*, Business Research, 1996, no. 14;
20. *Dilemmas of Higher Education in an Economy in Transition, Polish case*, Higher Education Management, 1996, vol. 8, no. 2;
21. *Zewnętrzne uwarunkowania standardów etycznych w biznesie*, 1997, [w:] *Etyka biznesu*, praca zbiorowa pod red. J. Dietla i W. Gasparskiego, PWN, Warszawa, s. 140-159;
22. *Wyzwanie XXI wieku dla edukacji menedżerskiej*, 1997, [w:] *Kolegium Analiz Ekonomicznych*, Roczniki. Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, nr 4, s. 174-186, oraz głos w dyskusji, s. 213-214;
23. *Słabe i silne strony profesjonalnych studiów menedżerskich w Polsce*, 1997, [w:] *Zmiany w kształceniu w zakresie zarządzania i biznesu w Polsce w latach 1993-1995*, praca zbiorowa pod red. B. Minkiewicz i A. Osterczuk, Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr, Fundusz Współpracy, Warszawa, s. 67-89;
24. *Licencjackie studia zarządzania w świetle wyzwania biznesu*, 1997, [w:] *Master of Business Administration*, Warszawa, nr 4(29), s. 9-11;
25. *Kapitał ludzki dla zarządzania biznesem i gospodarką. Stan i perspektywy*, 1998, [w:] *Kapitał ludzki, Część I: Ekspertyzy*, Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów, Raport 27, Warszawa, s. 29-66;
26. *Reform of Polish Higher Education: Prospects and Problems, the Philosophy of Post-Communist Europe*, Value Inquiry Book Series, 1964, Amsterdam, Atlanta, GA 1998;
27. *Orientacja marketingowa polskich przedsiębiorstw*, 1998, [w:] *Master of Business Administration*, Warszawa, nr 2(32), s. 13-17;
28. *Business Ethics in Conditions of Transformation from a Centrally Planned to a Market Economy*, 1998, [w:] *Philosophy in Post-Communist Europe*, eds D. R. Gordon, Value Inquiry Book Series, 64, Amsterdam, Atlanta, s. 11-22;
29. *Wyzwania rynku globalnego dla konkurencyjności polskiego biznesu*, 1999, [w:] *Euromarketing. Koncepcje – strategie – metody. Materiały II Sympozjum Marketingu Międzynarodowego*, pod red. J.W. Wiktora, Wydział Zarządzania Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków, s. 11-21;
30. *Marketing u progu XXI wieku*, 2000, [w:] *Marketing i Rynek*, PWE, Warszawa, nr 2, s. 30-33;
31. *Studia menedżerskie w uczelniach niepaństwowych w świetle badań empirycznych*, 2000, współautor: Z. Sapijaszka, [w:] *Doświadczenia i perspektywy uczelni niepaństwowych. Jakość kształcenia. Konferencja Rektorów Uczelni Niepaństwowych*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości, Kraków, s. 27-59;
32. *Some Remarks on Marketing Perspectives*, 2000, [w:] *Marketing and Globalization, Papers of the Third International Marketing Symposium*, eds J. Āad' o, J.W. Wiktor, Cracow University of Economics, Matej Bel University, Cracow, Bańska Bystrica, s. 63-67;
33. *Dylematy badań współczesnego marketingu*, 2001, [w:] *Marketing i Rynek*, PWE, Warszawa, nr 3, s. 2-9;

-
34. *Zachowania konsumenta. Recenzja książki: Antonides, G., Fred Van Raaij, W., Consumer Behavior A European Perspective, John Wiley & Sons (1998)*, [w:] *Marketing i Rynek*, PWE, Warszawa, 2001, nr 6, s. 35-36;
 35. *Studia podyplomowe typu MBA w Polsce (Oczekiwania i rzeczywistość)*, 2001, [w:] *Dydaktyka XXI wieku*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków, s. 143-154;
 36. *Studia zawodowe w Dziesięciolecie Polski Niepodległej 1989-1999*, 2001, pod red. W. Kuczyńskiego, Fundacja Księgi Dziesięciolecia Polski Niepodległej, wyd. United Publishers and Productions, Warszawa, s. 430-431;
 37. *Kierunki studiów – ilość czy jakość*, 2002, [w:] *Kierunki studiów ekonomicznych – stan obecny i propozycje zmian*, pod red. E. Panka, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, s. 15-21;
 38. *Uczelnia niepaństwowa jako czynnik awansu ekonomicznego, społecznego, kulturalnego regionu*, 2003, [w:] *Uczelnie i ich otoczenie. Możliwości i formy współdziałania*, pod red. B. Minkiewicz, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, s. 71-95;
 39. *Czy ekspansja marketingu może spowodować jego unicestwienie?*, 2004, [w:] *Kontrowersje wokół marketingu w Polsce – tożsamość, etyka, przyszłość*, pod red. L. Garbarskiego, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego, Warszawa, s. 15-20;
 40. *Zarządzanie marketingowe*, tom I, 2006, Wyższa Szkoła Biznesu National Louis University, Nowy Sącz, s. 319;
 41. *Ekspansja marketingu wyzwaniem dla jego tożsamości*, 2006, [w:] *Ekspansja czy regres marketingu?*, pod red. E. Duliniac, L. Gasparski, J. Mazur, M. Strzyżewska, W. Wrzosek, PWE, Warszawa, s. 26-29;

Warszawa 2015